گۆڤارا زانستێن مرۆڤایەتی یا زانکۆیا زاخۆ
مجلة العلوم الانسانية لجامعة زاخو
Humanities Journal of University of Zakho (HJUOZ)
Vol. 11, No. 3, pp. 605–624, Sept. -2023
hjuoz.uoz.edu.krd
p-ISSN: 2664-4673
e-ISSN: 2664-4681
journals.uoz.edu.krd

کاریگەرییا بکارهینانا ستراتیجییەتێن تومارکرنا تێبینییان و بەرسڤ پێکگهورین د گەشەکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی ل دەف قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی

"هاتییە وەرگرتن ژ ناما دکتورایێ کو نوکە د قوناغا تمامکرنێدایە"

لولاڤ احمد عبدالله[1]* و مولود حمد نبی[2]

[1] پشکا زمانێ کوردی، کولیژا پەروەردا بنیات، زانکۆیا دهوک، هەرێما کوردستانێ — عیراق. (lulav.ahmed@uod.ac)

[2] پشکا زمانێ کوردی، کولیژا پەروەردا بنیات، زانکۆیا دهوک، هەرێما کوردستانێ — عیراق. (molod.nabi@uod.ac)

وەرگرتن: 2023/01 پەسەندکرن: 2023/04 بەلاڤکرن: 2023/09 https://doi.org/10.26436/hjuoz.2023.11.3.1128

پوختە:

ئارمانجا ئەڤێ ڤەکۆلینێ زانینا کاریگەرییا ستراتیجییەتێن تومارکرنا تێبینییان و بەرسڤ پێکگهورینە د گەشەکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی ل دەف قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی، ڤەکۆلەران پشت ب دیزاینا نیمچە ئەزموونگەری یا گرۆپێن هەڤسەنگ یێن تاقیکرنا پێشی و پاشیێ بەست، کومەلا ڤەکۆلینێ ژ قوتابیێن کچ یێن پولا دەهێ ل قوتابخانەیێن ئامادەیی/ دواناڤنجی یێن وێژەیی یێن کچان ل پەروەردا رۆژئاڤا یا سەرب رێڤەبەرییا پەروەردا دهوکێ پێکهاتبوو، کو هژمارا ئەوان (673) قوتابی بوون بۆ سالا خواندنێ (2021–2022)، ڤەکۆلەران ب ئەنقەست ئامادەیێن (هەسار) و (شەهید مەلا ئەمین) هەلبژارتن و ب شێوەیەکێ هەرەمەکی یا سادە ئامادەییا (هەسار) بۆ هەردوو گرۆپێن ئەزموونگەری کو یێ ئێکێ (18) قوتابی و یێ دووێ (23) قوتابی بوون و ئامادەییا (شەهید مەلا ئەمین) بۆ گرۆپێ کونترۆلکار کو (22) قوتابی بوون، کو ل گرۆپێ ئەزموونگەری یێ ئێکێ بابەت ب رێکا ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینییان و ل گرۆپێ ئەزموونگەری یێ دووێ ب رێکا ستراتیجییەتا بەرسڤ پێکگهورین و ل گرۆپێ کونترۆلکار ب رێکا ئاسایی دهاتە گوتن. ڤەکۆلەران لیستەك بۆ کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی بەرهەڤکر، کو ژ (6) کارامەیێن سەرەکی پێکهاتبوون و هەر کارامەییەکێ ژمارەیەکا کارامەیێن لاوەکی بخۆڤە دگرت کو هژمارا ئەوان (20) بوون، و لدویف ئەڤان کارامەییان ڤەکۆلەران تاقیکرنەك بۆ کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی کو ژ(40) بەندان ژ جۆرێ هەلبژارتن ژ گەلەکان بەرهەڤکر و خەسلەتێن سایکومەتری بۆ دەرهینان. پشتی بدوماهیك هاتنا ئەزموونێ، کو وەرزەکێ خواندنێ ڤەکێشا، ڤەکۆلەران ئالاڤ پراکتیککر و داتا دەرهینان و سەرەدەرییا ئامارەیی ب شلۆڤەکرنا جیاوازییا ئێك لا (One Way ANOVA) و شیفیە (Scheffe) ل گەلدا کرن، ئەنجام دیاربوون کو هەردوو ستراتیجییەتێن تومارکرنا تێبینییان و بەرسڤ پێکگهورین کاریگەرییەکا ئەرێنی هەبوو د گەشەکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبیدا ل دەف قوتابیێن گرۆپێن ئەزموونگەری.

پەیڤێن سەرەکی: کاریگەری، ستراتیجییەت، ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینییان، ستراتیجییەتا بەرسڤ پێکگهورین، کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی.

پێشەکی

- **ئاریشەیا ڤەکۆلینێ:**

پشتی ڤەکۆلەران چەندین ڤەکۆلین خواندین و چاڤپێکەفتن ل گەل کومەکا ماموستایێن بابەتێ زمان و ئەدەبێ کوردی کرین، پرسیار ژ ئەوان ماموستایان کر، ئەرێ قوتابی چەند دشێن تێکستێن ئەدەبی شلۆڤەبکەن؟ د بەرسڤا خۆدا دیارکر کو قوتابی د شلۆڤەکرنا بابەتێ ئەدەبیدا ب شێوەیەکێ گشتی د لاوازن، ڤەکۆلەران ئەڤ چەندە پشت راستکر دەمێ ل گەل چەندین قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی رینشتین هەمان پرسیار ئاراستەی ئەوان کرن، بۆ ڤەکۆلەران دیاربوو کو شلۆڤەکرنا ئەدەبی یا قوتابییان د ئاستێ پێدڤیدا نینە، ئەڤ چەندە ژی دزڤریت بۆ گەلەك هوکاران، ژ ئەوان قوتابی بخۆ/ ماموستا و رێکێن وانەگوتنا بابەتی،

* ڤەکولەرێ بەرپرس.

This is an open access under a CC BY-NC-SA 4.0 license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)

ڤەکۆلەر ئاریشا ڤەکۆلینێ ب شێوەیێ لخوارێ دەستنیشان دکەن:

- ئایا بکارهینانا ستراتیجییەتێن تومارکرنا تێبینییان و بەرسف پێکگهورین د گوتنا بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا بۆ قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی/ گەشێ ددەن ب کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبێ لدەڤ ئەوان؟

- **گرنگییا ڤەکۆلینێ:**

پروسا وانەگوتنێ سیستەمەکە ژ کۆمەکا چالاکییان پێك دهێت، ئەوێن مامۆستا ژ بۆ بدەستڤەهینانا ئارمانجێن پەروەردەیی یێن دەستنیشانکری پێرادبیت، ئانکو وانەگۆتن بزاڤەکا ئارمانجدارە ژبۆ پەیداکرنا گۆڕانکارییێ د کەسایەتییا قوتابیدا، یان راستڤەکرنا رەفتارا قوتابییە ب شێوەیەکی کو گەشەکرنا گشتی ل دەڤ ئەوی پەیدابکەت (حاجی و دیرشوی، 2019: 36).

فێربوونا چالاك ئاراستەکا پەروەردەیی یا هەڤچەرخە ب شێوەیەکێ بەرچاڤ و ئەرێنی کاریگەریێ ل قوتابییان دناڤ پولێدا دکەت، قوتابی د فێربوونا چالاکدا وەکی پشکدارەکێ چالاکە د هەلویستێ فێرکرنێدا، ژبەرکو قوتابی چەندین چالاکێن گرێدای ب بابەتێ فێربوونێە ئەنجامددەت، وەکی ئاراستەکرنا پرسیاران، دانانا گریمانان، پشکداریکرن د گەنگەشاندا، خواندن و نڤێسین (محسن، 2021: 437).

ل دەمێ قوتابی تێبینییان ژ پەرتوکا قوتابخانێ تومارکەت، ئەو دێ شێت کارامەیێن تایبەت ب هەلبژارتنا خالێن گرنگ ژ بابەتی پێشبێخیت و خۆ ژ خالێن لاوەکی دناڤ بابەتیدا دویربێخیت، و یافەرە قوتابی خۆ ژ ئەنجامان پشت راستبکەت و هەولبدەت باشتر بکەت، و تومارکرنا تێبینییان هاریکارییا ئەوی دکەت داتا و راستیێن گرنگ بپارێزیت، و ئامرازەکێ هویر ددانیت بۆ تومارکرن و رێکخستنا زانیاریێن پێدڤی (محمد، 2014: 4).

ستراتیجییەتا بەرسف پێکگهورین ئێکە ژ ستراتیجییەتێن فێربوونا چالاك، رادبیت ل سەر بنەمایێ ئالوگورکرنا زانیارییان و هاریکارییا قوتابییان دکەت پرسیارێن خۆ یێن تایبەت ئاراستەبکەت، و تەکنیکا بەرسڤێن پێکگهور بکاردهینن وەکی هەولەکێ بۆ هاندانا قوتابییان ژ بۆ دارشتنا پرسیاران ل دور بابەتێ خواندنێ، و یا هاریکارە بۆ تێگەهشتنێ ب رێکا هاریکارییا قوتابییان ل سەر شلۆڤەکرنا ئەوێ چەندا دخوینن، و ئەڤ ستراتیجییەتا فێربوونێ یا ب ئارمانجە و گونجایە بۆ قوتابییان د هەمی قوناغێن فێربوونێدا (العزاوی، 2019: 5)

شلۆڤەکرنا دەقێ ئەدەبی گرنگییەکا مەزن هەیە، کو ب دەروازێ بنەرەتی بۆ تێگەهشتنا هەر دەقەکی ژ دەقێن ئەدەبی دهێتە هژمارتن، هەروەسا ئەو رێکا بتنێیە بۆ تێگەهشتنا ئەدەبی و گەهشتنا ئارمانجا سەرەکی ژ خواندنا ئەوێ، ژبەرکو پرۆسا شلۆڤەکرن و شرۆڤەکرنێ بۆ دەقێ ئەدەبی وەل قوتابی دکەت کویرتر بچیتە دناڤ دەقیدا و ل پێکهاتەیێن سەرەکی تێبگەهیت کو نوینەراتییا پەیڤ و وێنە و پێکهاتە و رامانان دکەت، و دارێتنا هونەری هەوەکی جارەکا دی کارێ ئەدەبی ئاڤا بکەت (ابراهیم، 45:1997)

- **ئارمانجا ڤەکۆلینێ:**

زانینا کاریگەرییا بکارهینانا ستراتیجییەتێن (تومارکرنا تێبینییان و بەرسڤ پێکگهورین) د گەشەکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی.

- **گریمانا ڤەکۆلینێ**

گریمانا سەرەکی:

جوداهییا راماندارا ئامارەیی د ئاستێ (0,05) دا د ناڤەندێن نمرەیێن جیاوازییا گەشەکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبیدا نینە دناڤبەرا قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەری یێ ئێکێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی ب ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینیان وەردگرن، و قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەری یێ دووێ ئەوێن هەمان بابەتی ب ستراتیجییەتا بەرسف پێکگهورین وەردگرن، و قوتابیێن گرۆپێ کونترۆلکار ئەوێن هەمان بابەتی ب رێکا ئاسایی وەردگرن

گریمانا لقی یا ئێکێ:

جوداهییا راماندارا ئامارەیی د ئاستێ (0,05) دا نینە دناڤبەرا ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەری یێ ئێکێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی ب ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینیان وەردگرن، و ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەکرنا کارامەیێن شلوڤەکرنا ئەدەبێ کوردی ل دەڤ قوتابیێن گرۆپێ کونترۆلکار ئەوێن هەمان بابەتی برێکا ئاسایی وەردگرن.

گریمانا لقی یا دووێ:

جوداهییا راماندارا ئامارەیی د ئاستێ (0,05)دا نینە دناڤبەرا ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دووێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی ب ستراتیجییەتا بەرسف پێکگهورین وەردگرن، و ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن گرۆپێ کونترۆلکار ئەوێن هەمان بابەتی برێکا ئاسایی وەردگرن.

گریمانا لقی یا سییێ:

جوداهییا راماندارا ئامارەیی د ئاستێ (0,05) دا نینە دناڤبەرا ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەری یێ ئێکێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی ب ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینیان وەردگرن، و ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەری یێ دووێ ئەوێن هەمان بابەتی ب ستراتیجییەتا بەرسف پێکگهورین وەردگرن.

- **سنوورێ ڤەکۆلینێ:**

– سنورێ جهى: قوتابخانەيێن ئامادەيى و دواناڤنجيێن كچان يێن سپێدەهييان ل پەروەردا رۆژئاڤا يا سەر ب رێڤەبەرييا گشتييا پەروەردا دهوكێ ل سەنتەرێ بازێرێ دهوكێ.

– سنورێ مرۆڤى: قوتابيێن كچ يێن پولا دەهێ ئامادەيى/ وێژەيى.

– سنورێ دەمى: وەرزێ ئێكێ ژ سالا خواندنێ (2021 – 2022).

– سنورێ بابەتى: بابەتێن پشكا ئەدەبێ كوردى (داستانا كوردى (كەلها دم دم)، رێبازێن ئەدەبى – رێبازا كلاسيزم، ئەدەبياتا كلاسيزما كوردى – شێوەيێ لوڕى (بابەتاهيرێ هەمەدانى)، ئەدەبياتا كلاسيزما كوردى – شێوەيێ گۆران (مەلا پەريشان)، بێسارانى، مەلايێ باتەيى، حەسيب قەرەداغى، كوردى، كانى)، يێن دناڤ پەرتوكا (زمان و ئەدەبێ كوردى) يا برياردای بۆ پولا دەهێ ئامادەيى . (حكومەتا هەرێما كوردستانێ، 2018: 114 – 141 و 194 – 206).

- **پێناسەكرنا زاراڤان**

ڤەكۆلەر دێ رابن ب پێناسەكرنا زاراڤێن گرێدای ب ڤەكۆلينێڤە، ئەوژى:

ئێك: كاريگەرى

– شحاته و النجار (2003):

" ئەنجامێ گوهرينەكا خواستى يان نەخواستييە كو ل دەف قوتابى روويدەت ژ ئەنجامێ پرۆسەيا فێربوونێ " (شحاته و النجار، 2003: 22).

– الساعدى (2012):

" كارتێكرنا حەزلێكرى يان پێشبينيكرييە، ئەوا كو رێك و شێواز بۆ فێركرن و مەشقدانا قوتابييان پەيدادكەت بۆ بدەستڤەهينانا ئارمانجێن دياركرى، برێكا زێدەبوون يان كێمبوونا ناڤەندێن نمرەيێن قوتابييان دهێنە پيڤان " (الساعدى، 2012: 17).

ڤەكۆلەر ب ئەڤى رەنگى پێناسەيا رێكارى بۆ كاريگەرىێ ددەنە دياركرن:

رادێ كارتێكرنا گۆراوێن سەربەخۆيە (ستراتيجييەتێن تۆماركرنا تێبينييان و بەرسڤ پێكگهورين) د گەشەكرنا كارامەيێن شلۆڤەكرنا ئەدەبى ل دەف قوتابيێن سەمپلا ڤەكۆلينێ، كو برێكا ئامارەيى دهێنە دەستنيشانكرن.

دوو: ستراتيجييەتا تۆماركرنا تێبينييان:

- سعادە (2006):

" ئەو كارامەييەنە ئەوێن دهێنە بكارهينان بۆ تۆماركرنا پێزانينێن گرنگ ب شێوەيەكێ كورت و نڤێسى" (سعادە، 2006: 361).

– ابراهيم (2017):

" ئێكە ژ ستراتيجييەتێن نوى كو هاريكاريا قوتابييان دكەت ل سەر وەرگرتنا تێكستێن ئەدەبى برێكا گوهلێبوونێ د وانێدا، ئەوا هاتيە بەرهەڤكرن ژ لايێ ماموستايڤە، و ل دويڤدا خواندنا تێكستێ تاكو دگەهيتە پێزانينێن دروست، د ماوێ زڤراندنا ئەوان پێزانينان برێكا تۆماركرنا تێبينييان و راستڤەكرنا ئەوان تاكو دگەهنە تێگەهێن دروست د بابەتيدا" (ابراهيم، 2017: 166).

- پێناسەيا رێكارى بۆ ستراتيجييەتا تۆماركرنا تێبينييان:

تۆماركرنا پێزانين و هزرێن گرنگن ژلايێ قوتابيێن گرۆپێ ئەزموونگەرى يێ ئێكێڤە، ددەمێ وانەگوتنێدا و مفا وەرگرتن ژ پوختە و هێلكارييێن ماموستا/ ڤەكۆلەر بۆ شرۆڤەكرنا بابەتى بكاردهينيت ب مەرەما كورتكرنا ناڤەرۆكێن بابەتێن ئەدەبێ كوردى يێن ئەزموونێ، بۆ بساناهيكرنا كريارا تێگەهشتن و ژبەركرن و هەلگرتنێ د مێشكيدا.

سێ: ستراتيجييەتا بەرسڤ پێكگهورين:

ڤەكۆلەران بۆ بدەستڤەهينانا پێناسان بۆ ئەڤێ ستراتيجييەتێ، زۆر گەرييان و پرسياركرن، بەلێ ژ پێناسەكێ زێدەتر بدەست نەكەفتن.

- الموزانى (2017):

" ئێكە ژ ستراتيجييەتێن كارا، هاريكاريا قوتابييان دكەت، هوير هزر د بابەتيدا بكەن، و پشتى بابەت دهێتە دابەشكرن بۆ چەند بەشان، قوتابى پرسياران ئاراستەى ئێكو دوو يان ماموستاى بكەن و بەرسڤان بزانن و پوختەيێ ئەوان ب باشى تێبگەهن، مەرەم ژ ئەڤێ چەندێ ژى ورووژاندن و هاندانا قوتابيان و گەشەكرنا كارامەيێن زانينێ و هزركرنێيە ل دەف ئەوان " (الموزانى، 2017: 21).

- ڤەكۆلەر ب ئەڤى رەنگێ لخوارێ پێناسا رێكارى بۆ ستراتيجييەتا بەرسڤ پێكگهورين دكەن:

كومەكا رێكارا يە ماموستا/ ڤەكۆلەر پشت بەستنێ ل سەر دكەت دگەل قوتابيێن گرۆپێ ئەزموونگەرىێ دووێ، د ئەڤێ ستراتيجييەتێدا بابەت دهێتە دابەشكرن و قوتابيەك دێ ئەوى بەشى خوينيت و ل گەل قوتابيێن ديتر ب سەرپەرشتييا ماموستاى، دانوستاندنێ ل سەر دكەن، و پرسياران ئاراستەى ئێكو دوو دكەن و بەرسڤان بۆ تێگەهشتنێ پوختە دكەن، و دەمێ ئەو بەشە بدوماهيك دهێت قوتابى دەربازى بەشێ دووێ دبن و ب ئەڤى شێوەى هەتا ناڤەرۆكا بابەتێ وانێ ب دوماهيك دهێت.

چار: شلۆڤەكرنا ئەدەبى:

- حسين (2019):

" سەرەدەريكرنە ل گەل دەقى، ب مەرەما هندێ كو يەكەيەكا پێكڤەگرێدايە (ئورگانيزم) ل سەر بنياتێ خويەتييا خويى، ل دەمێ ئاشكرا كرنا بەشێن ئەوێ و سەرەدەريكرنا مە ل گەل دەقى دێ ب ئەوى شێوەى بيت، كو ئەم دەقى گرێبدەين ب هندەك لايەنێن دى يێن جڤاكى و ژيانێ و مێژووى و ژيانا نڤێسەريڤە " (حسين، 2019: 470).

- پێناسەيا رێكارى بۆ شلۆڤەكرنا ئەدەبى:

شيانا قوتابيێ سەمپلا ڤەكۆلينێ يە، بۆ شرۆڤەكرن و تێگەهشتنا ئەوان پێكهاتەيێن د دەقيدا هەين، و شلۆڤەكرنا ئەوان ل ژێر روناهييا ئەوان كارامەيێن بۆ هاتينە دياركرن و يێن دخواندنا خۆ دا فێربووى، ب ئەوێ نمرەيێ دهێتە پيڤان يا د بەرسڤدانا تاقيكرنا كارامەيێن شلۆڤەكرنا

ئەدەبیدا وەردگریت ئەوا ژلایێ ڤەکولەریڤە بو ئەڤێ مەبەستێ دهێتە بەرهەڤکرن.

پشکا دووێ/ زەمینەیا تیوری

- **ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینییان:**

ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینییان دهێتە هژمارتن کو ئامرازەکە هاریکارییا قوتابیان دکەت، کو دوپاتیێ ل سەر وەرگرتنا هزرێن سەرەکی و لاوەکی بکەت و شیان هەبن ل سەر کورتکرن و شلوڤەکرنێ و گەریان ل دویڤ رامانێ و وەرگرتنا هەر تشتەکێ گوهـ لێدبیت و پاشی رەخنەگرتنێ و هەلسەنگاندنێ کارلێککرنێ دگەل ئەو تشتێ گوهـ لێدبیت دکەت، تومارکرنا تێبینییان رێك و پێك کرنا زانینێ یە تومارەکا فەرمی یە پێزانین و داتایێن بابەتی تێدا دهێنە پاراستن، ئەوێن پەیوەندی ب هەلسەنگاندنا شارەزاییانڤە هەی د هەلویستێن جودایێن فێرکرنێدا کو پشت بەستنێ ل سەر شێوازێ وانەگوتنێ یان گوهلێبوونێ دکەت، ژبەر هندێ تومارکرنا تێبینییان ئێکە ژ رێکێن تومارکرنا سەرەکی بو شارەزابوونا قوتابییان ب شێوەیەکێ زارەکی (سعادە و اخرون، 1998: 90). قوتابی ب رێکا تومارکرنا تێبینییان بابەتی کورت دکەن، ئەڤ چەندە ژی هاریکاریا ئەوان دکەت کو بلەزتر بنڤیسن و سەرنجا ئەوان بو تشتێن گرنگ بێن گوهـ لێدبن یان دخوینن ژ بابەتی بهێتە راکێشان (Clark, 2022: 4).

پروسا تومارکرنا تێبینییان ددەمێ وانێدا دبیتە ئەگەرێ دەولەمەندکرنەکا کاریگەرانە یا پروسا فێربوونێ، کو برێکا ئەوێ قوتابی دشێن شێوازێ گوهدانێ چالاك و کاریگەر بکەن ئەڤ پروسە نە بتنێ نڤیسینا هەر تشتەکی یە یێ ماموستا دبێژیت، بەلکو دەلیڤە یە کو قوتابی هزر د ئەوان پێزانینێن دناڤ بابەتیدا هەین بکەت و ب شێوازێ خو دەربرینێ ژێ بکەت داکو هەر دەمەکێ پێدڤی ببیتێ ب ساناهی بیرا خو لێبینیت (فرمان و ابراهیم، 2018: 268).

پێنگاڤێن ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینییان:

1– دابەشکرنا قوتابییان بو گروپێن بچویك.

2– ماموستا دێ دەقی بو قوتابییان خوینیت خاندنەکا نموونەیی.

3– خواندنا دەقی ژ لایێ قوتابییانڤە ب بێ دەنگی.

4– هەر گروپەك دێ هزرێن سەرەکی ل سەر دەقی نڤیسیت.

5– دانوستاندنا تێبینییان ب رێکا نەخشەکێ ب رێك و پێك کو ژ ئەڤان رەگەزان پێك دهێت (هزرا سەرەکی، پەیڤێن سەرەکی و رامانا ئەوان، خالێن گرنگ، ئەو پرسیارێن بەرسڤ ل سەر نەهاتینە دان، فێربوونا نوی) (الشمری، 2011: 164).

- **ستراتیجییەتا بەرسڤ پێکگهورین:**

هزرا سەرەکییا ئەڤێ ستراتیجییەتێ ژلایێ پەروەردگار (ئەنتونی مانزو)ی ڤە ل سالا (1966) یدا هاتیە ئارا، د ئەڤێ ستراتیجییەتێدا دەمێ قوتابی بابەتەکێ دیارکری دخوینیت ب دروستی تێدگەهیت، دیسان ئەڤ ستراتیجییەتە هاریکارە بو پێکگوهارتنا هزرو بیران دناڤبەرا قوتابی و ماموستایدا یان دناڤبەرا قوتابییان بخودا، و ئەڤ پروسا پێکگوهارتنا رولان ل دەمێ پرسیارکرنێ یان بەرسڤدانا پرسیاران یان هەر تشتەکێ گرێدای ب بابەتیڤە رویددەت. (Geam, 2006: 234)

ستراتیجییەتا بەرسڤ پێکگهورین ئێکە ژ ستراتیجییەتێن وانەگوتنێ یێن نوی، ئەوا ل سەر فێربوونا چالاك ئاڤا دبیت، ئەو پروسێسا بەرسڤێن کارلێکە، کو پالدەرێن قوتابی زێدە دکەت و بهێز دئێخیت، و باوەرییەکا تەمام ددەتە قوتابی برێکا راسپاردنا ئەوی بو برێڤەبرنا پروسێسا فێرکرنێ، کو ئەو پروسێسەکا پێکگهورە دناڤبەرا قوتابییەکی و قوتابییەکێ دیتردا ل دەمێ پرسیارکرن و بەرسڤدانێ و ب ئەڤێ چەندێ کارامەیێن بلند یێن هزرکرنێ ل دەف قوتابییان ئاڤا دبیت (الموزانی، 2017: 55). ئەڤ کارلێکە ژی دبیتە ئەگەرێ هندێ کو پروسا فێرکرنێ زێدە یا ئەکتیڤ و چالاك بیت (شەمەیی، 2009: 23).

- **پێنگاڤێن ستراتیجییەتا بەرسڤ پێکگهورین:**

کومەکا پێنگاڤ و رێکاران هەیە کو دڤێت ماموستا پێ رادبیت بو بجههینانا ئەڤێ ستراتیجییەتێ ئەوژی:

1– قوتابی بهێنە دابەشکرن ل سەر گروپێن بچوویك کو ژ (2 – 6) قوتابییان پێکبهێن.

2– دەق ژلایێ ماموستایڤە بهێتە خواندن، خواندنەکا نموونەیی، یان ژلایێ قوتابییەکی خواندنا ئەوی یا نموونەیی بیت.

3– ماموستا دێ دەقی هەلبژێریت و پاشی داخوازێ ژ قوتابییان کەت کو پەرەگرافا ئێکێ ب بێ دەنگی بخوینن.

4– ئەو پەرەگرافا هاتیە خواندن ژ لایێ قوتابییانڤە دێ پرسیارەك ل سەر هێتە دارێژتن، و دێ داخوازێ ژ قوتابییان کەت کو بەرسڤا ئەڤێ پرسیارێ بدەن بێی پێداچوونێ دەقیدا بکەت، و ل دویڤدا دێ داخوازێ ژ ئەوان کەت کو ل دەقی بزڤرن ب مەرەما لێگەریانا بەرسڤا ئەوان پرسیارێن بەرسڤ ل سەر نەدایێن.

5– پشتی قوتابی ژ پەرەگرافا ئێکێ بدوماهیك هاتین، دێ داخواز ژ قوتابییان دهێتە کرن کو پەرەگرافا دووێ ب بێ دەنگی بخوینن.

6– ماموستا دێ داخوازێ ژ قوتابییان کەت کو پرسیاران ل سەر پەرەگرافا دووێ پەیدا بکەن و بدارێژن و ئاراستەی قوتابیێن دیتر بکەن و بەرسڤێ ل سەر بدەن بێی کو ل دەقی بزڤرن.

7– لدویڤدا ماموستا دێ داخوازێ ژ ئەوان کەت کو بەردەوام بن ل سەر خواندنا پەرەگرافێن دیتر ل دویڤ پێنگاڤێن بەری نوکە کو دروستکرنا پرسیاران و بەرسڤدانا ئەوانە ژ بو هندێ دا بشێن پشت بەستنێ ل سەر خو بکەن (الشمری، 2011: 173).

ڤەکولینێن بەرێ:

تەوەرێ ئێکێ: ڤەکولینێن گرێدای ب ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینییان

1- ڤەکولینا ابراهیم (2017):

ئەڤ ڤەکۆلینە ل بەعقوبە ل سەنتەرێ پارێزگەها دیالا هاتییە ئەنجامدان، ئارمانجا ئەوێ زانینا کاریگەرییا ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینییان بوو د دەستکەفتێ خواندنێ یێن قوتابیێن پولا پێنجێ وێژەیی د بابەتێ رەوانبێژییێدا. ڤەکۆلەری پشت ب رێبازا ئەزموونگەری بەست.

ڤەکۆلەری دوو گرۆپ ب شێوەیێ هەرەمەکی هەلبژارتن کو گرۆپێ ئەزموونگەری (28) قوتابی بوون و گرۆپێ کونترۆلکار (28) قوتابی بوون، بۆ بدەستڤەهینانا ئارمانجێن ڤەکۆلینێ، ڤەکۆلەری تاقیکرنەکا دەستکەفتی بەرهەڤکر کو ژ (20) بەندان پێکهاتبوون

پشتی ب دویماهیک هاتنا ئەزموونێ و سەرەدەرییا ئامارەیی ل گەل داتایان هاتیەکرن ب رێکا بکارهینانا تاقیکرنا تایی بۆ دوو سامپلێن سەربخو، ئەنجامان دیارکر کو جیاوازییێن ئامارەیی دناڤبەرا ناڤەندێ نمرەیێن قوتابیێن هەردوو گرۆپاندا هەبوون و د بەرژەوەندا گرۆپێ ئەزموونگەریدا. (ابراهیم، 2017: 158 – 188)

2- ڤەکۆلینا محسن (2021):

ئەڤ ڤەکۆلینە ل وەلاتێ عیراقێ هاتیە ئەنجامدان، ئارمانجا ئەوێ زانینا کاریگەرییا ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینییان بوو د دەستکەفتێ قوتابیێن پولا چارێ وێژەیی د بابەتی ئەدەبێدا، ڤەکۆلەرێ پشت ب دیزاینا ئەزموونگەرییا کونترۆلا پشکی یا ب دوو گرۆپان، گرۆپێ ئەزموونگەری و گرۆپێ کونترۆلکار بەست.

سەمپلا ڤەکۆلینی ژ (62) قوتابیێن کچ پێکهاتبوو، کو ب هەرەمەکی دابەشکرینە ل سەر دوو گرۆپان و هەر گرۆپەک ژ (31) قوتابییان پێکهاتبوون، بۆ بدەستڤەهینانا ئارمانجێن ڤەکۆلینێ، ڤەکۆلەرێ تاقیکرنەکا دەستکەفتی بەرهەڤکر کو ژ (40) بەندان پێکهاتبوو ژ جورێ هەلبژارتن ژ پێکگهوران.

پشتی ب دویماهیک هاتنا ئەزموونێ و پراکتیککرنا تاقیکرنێ ب سەر هەردوو گرۆپاندا ئەنجامێن ڤەکۆلینێ دیاربوون کو جوداهییا راماندارا ئامارەیی دناڤبەرا ناڤەندێن نمرەیێن قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەری ئەوێن بابەت ل دویڤ ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینییان وەرگرتی و ناڤەندێ نمرەیێن قوتابیێن گرۆپێ کونترۆلکار ئەوێن بابەت ل دویڤ رێکا ئاسایی وەرگرتی د تاقیکرنا دەستکەفتیدا هەیە و دبەرژەوەندییا گرۆپێ کونترۆلکاردا. (محسن، 2021: 432 – 433)

تەوەرێ دووێ: ڤەکۆلینێن گرێدای ب ستراتیجییەتا بەرسڤ پێکگهورینڤە:

1– ڤەکۆلینا الموزانی (2017):

ئەڤ ڤەکۆلینە ل زانکۆیا بەغدا ل وەلاتێ عیراقێ هاتییە ئەنجامدان، ئارمانجا ئەوێ زانینا کاریگەرییا ستراتیجییەتێن بەرسڤ پێکگهورین و گازیکرنا ئاخفتنکەرێ دی و تومارکرنا تێبینییان بوو د گەشەکرنا شلوڤەکرنا ئەدەبی و چێژا ئەدەبی ل دەف قوتابیێن پولا دەهێ وێژەیی. ڤەکۆلەری پشت ب دیزاینا ئەزموونگەری بەست.

ڤەکۆلەری ب ئەنقەست ئامادەییەك هەلبژارت و ب شێوەیێ هەرەمەکی چار گرۆپ ژێ هەلبژارتن، و ب هەمان شێوە سێ گرۆپ بۆ ئەزموونگەریێ هەلبژارتن و ئێك بۆ گرۆپێ کونترۆلکار هەلبژارت، کو ژمارا قوتابییان د هەر چار گرۆپاندا (132) قوتابی بوون.

ڤەکۆلەری تاقیکرنەك کو ژ (36) بەندان پێکهاتبوون ژ جۆرێ هەلبژارتنان بەرهەڤکر، و بۆ گەشەکرنا چێژا ئەدەبی ڤەکۆلەری پشت بەستن ل سەر تاقیکرنا (سعد جبار الژهبی) کر، کو ژ (38) بەندان پێکهاتبوون ژ جۆری هەلبژارتن ژ گەلەکان.

پشتی تمامبونا ئەزموونێ کو وەرزەکێ خواندنێ ڤەکێشا، و پراکتیککرنا تاقیکرنان و دەرهینانا داتایان و سەرەدەریکرنا ئامارەیی ب شلۆڤەکرنا جیاوازییا ئێك لا دگەلدا، ئەنجامێن ڤەکۆلینێ دیارکرن کو هەرسێ گرۆپێن ئەزموونگەری باشتر و کاریگەرتر بوون ژ رێکا ئاسایی د گەشکرنا شلۆڤەکرنا ئەدەبی و چێژا ئەدەبیدا. (الموزانی، 2017:ح – ی)

2– ڤەکۆلینا العزاوی (2019):

ئارمانجا ئەڤێ ڤەکۆلینا ل باژێرێ بەغدا هاتییە ئەنجامدان، زانینا کاریگەرییا ستراتیجییەتا بەرسڤ پێکگهورین بوو د گەشەکرنا کارامەیێن چێژا ئەدەبی ل دەف قوتابیێن پولا پێنجێ وێژەیی، ڤەکۆلەری بۆ ئەڤێ ڤەکۆلینێ رێبازا ئەزموونگەری بکارهینایە.

ڤەکۆلەری کارامەیێن چێژا ئەدەبی دەستنیشانکرن کو (19) کارامەیی بوون و ل دویڤ ئەڤان کارامەییان تاقیکرنەکا چێژا ئەدەبی بەرهەڤکر کو ژ (38) بەندان پێکهاتبوو، ئەڤ تاقیکرنە ل دوماهییا ئەزموونێ کو وەرزەکێ خواندنێ ڤەکێشا، ب سەر هەردوو گرۆپان پراکتیککر، و پشتی سەرەدەریکرنا ئامارەیی ب رێکا (T.test) و ئەنجام دیاربوون، هەبوونا جوداهییا راماندارا ئامارەیی د ناڤبەرا گرۆپێ ئەزموونگەری و گرۆپێ کونترۆلکار دا د تاقیکرنا چێژا ئەدەبیدا و د بەرژەوەندییا گرۆپێ ئەزموونگەریدا. (العزاوی، 2019: 3 – 24)

تەوەرێ سییێ: ڤەکۆلینێن گرێدای ب شلوڤەکرنا ئەدەبیڤە:

1– ڤەکۆلینا القحگانی (2009):

ئارمانج ژ ئەڤێ ڤەکۆلینا ل وەلاتێ سعودیێ هاتییە ئەنجامدان زانینا کاریگەرییا بکارهینانا فێربوونا ب هەڤکارییە د گەشەکرنا کارامەیێن شلوڤەکرنا دەقێ ئەدەبی ل دەف قوتابیێن پولا سیێ ناڤنجی، ڤەکۆلەرێ پشت ل سەر دیزایینا نیمچە ئەزموونگەری بەست یا گرۆپێ ئەزموونگەری و کونترۆلکار.

ڤەکۆلەرێ ئەڤ ڤەکۆلینە ل سەر سەمپلەکێ پراکتیك کر کو ژ (54) قوتابییان پێك هاتبوو و ب هەرەمەکی دابەشکرنە ل سەر (2) گرۆپان ئەزموونگەری و کونترۆلکار.

ڤەکۆلەرێ لیستەك یا کارامەیێن شلوڤەکرنا دەقێ ئەدەبی بەرهەڤکر کو ژ چار رەهەندێن کارامەییان پێك هاتبوون ئەوژی (کارامەیێن گرێدای ب بێژە – پەیڤێ ڤە، کارامەیێن گرێدای ب هەست و سوزانڤە، کارامەیێن

گرێدای ب هزرێڤە، کارامەیێن گرێدای ب ئەندێشەیێڤە)، و ل گورەیی ئەڤان کارامەییان تاقیکرنەك بەرهەڤکر بۆ پیڤانا کارامەیێن شلوڤەکرنا ئەدەبی.

و پشتی ب دویماهیك هاتنا ئەزموونێ کو (13) حەفتییان ڤەکێشا، و ئامراز ل سەر هەردوو گرۆپان پراکتیککرن و سەرەدەرییا ئامارەیی ل گەل داتایان، ئەنجام دیار بوون کو جیاوازییا راماندارا ئامارەیی هەبوو د تاقیکرنا پاشیێ یا کارامەیێن شلوڤەکرنا ئەدەبیدا دناڤبەرا هەردوو گرۆپاندا و د بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەریدا، و قەبارەیا کاریگەریێ، کو (0,79) بوو، زۆر مەزن بوو. (القحگانی، 2009) ژ (أبو جزر، 2016: 63 – 64) وەرگرتییە.

2– ڤەکۆلینا عویس (2019):

ئەڤ ڤەکۆلینە ل کولیژا پەروەردێ ل زانکۆیا (المنصوره) ل وەلاتێ مسرێ هاتییە ئەنجامدان، ئارمانج ژێ زانینا گەشەکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی بوو ب بکارهینانا ستراتیجییەتا خواندنا پێکگهور ل دەف قوتابیێن پولا دووێ ئامادەیی، ڤەکۆلەرێ پشت ب رێبازا ئەزموونگەری بەست.

ڤەکولەرێ قوتابخانەیەك ب ئەنقەست هەلبژارت و ب هەرەمەکی دوو گرۆپ وەرگرتن، گرۆپێ ئەزموونگەری ژمارا ئەوان (30) قوتابی بوون، و گرۆپێ کۆنترۆلکری کوژمارا قوتابیان(30) قوتابی بوون. وهەڤسەنگی دناڤبەرا ئەواندا دچەند گۆراواندا کر.

ڤەکولەرێ لیستەکا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی کو (12) کارامەیی بوون بەرهەڤکر، و ل دویف ئەوان کارامەییان تاقیکرنەکا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی بەرهەڤکر و پشتی ڤەکولەرێ راستگۆیی و نەگۆرییا تاقیکرنێ بدەستڤەهینای، ل سەر هەردوو گرۆپێن ئەزموونێدا پراکتیك کر.

پشتی ب دویماهیك هاتنا ئەزموونێ و سەرەدەرییا ئامارەیی ل گەل داتایان هاتیەکرن ب رێکا بکارهینانا تاقیکرنا تایی (t.test) بۆ دوو سەمپلێن سەربەخو، ئەنجامان دیارکر کو جیاوازییا ئامارەیی هەبوو دناڤبەرا ناڤەندێ نمرەیێن قوتابیێن هەردوو گرۆپاندا و د بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەریدا. (عویس، 2019: 797 – 841)

- **ئاماژەیێن ڤەکۆلینێن بەرێ:**

- ڤەکۆلینێن هەرسێ تەوەران ئارمانجێن جودا جودا بخۆڤە گرتبوون کو ئارمانجا هندەك ژ ئەوان ل سەر دەستکەفتی بوو و یا هندەکا ل سەر کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی بوون، بەلێ ئارمانجا ڤەکۆلینا لبەردەست گەشەکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبییە.

- ئەڤان ڤەکۆلینێن بەرێ ل قوناغێن جودا جودا هاتینە بجههینان، و ڤەکۆلینا لبەردەست لسەر قوناغا ئامادەیی هاتییە بجههینان.

- هەر ڤەکۆلینەکێ ژ ڤەکۆلینێن بەرێ لدویف گۆراوێن ڤەکۆلینێ ئالاڤێن جودا بکارهینانە، و ڤەکۆلینا لبەردەست ژی تاقیکرنەکا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی بەرهەڤکریە.

پشکا سییێ/ رێباز و کردارێن ڤەکۆلینێ

ئێك: رێبازا ڤەکۆلینێ:

ڤەکۆلەران د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا پشت ب رێبازا ئەزموونگەری بەستن، ژبەرکو ئەڤ رێبازە یا گونجایە بۆ بدەستڤەهینانا ئارمانج و گریمانێن ڤەکۆلینێ، ئەڤ رێبازە دهێتە هژمارتن ژ رێکێن باش بۆ چارەسەرکرنا گەلەك ئاریشان، ئارمانجا وێ دروستکرنا پەیوەندیەکا ئەگەرییە دناڤبەرا گۆڕاواندا برێکا دیزاینکرنا هەلویستێ ئەزموونگەری (دعمس، 2012: 36).

دوو: دیزاینا ئەزموونگەریێ:

مەرەم ژ دیزاینا ئەزموونگەری، پلاندانانەکا هویرە بۆ سەلماندنا گریمانێن ڤەکۆلینێ و ئەنجامدانا رێکارێن پێدڤی بۆ کریارا ئەزموونێ (ملحم، 2005: 286). دەمێ دیزاینەکا نیمچە ئەزموونگەری یا گونجای دهێتە هەلبژارتن، ل سەر سروشتێ ئەوێ ئاریشەیا هاتیە هەلبژارتن بۆ ڤەکۆلینێ و ئەوان کاودانێن هەلبژارتنا سەمپلا دمینیت (الحمدانی و اخرون، 2006: 156). ژبەر ئەڤێ چەندێ ڤەکۆلەران بۆ بدەستڤەهینانا ئارمانج و گریمانێن ڤەکۆلینێ، پشت ب دیزاینا ئەزموونگەری یا گرۆپێن هەڤسەنگ یێن تاقیکرنا پێشی و پاشییێ بەستن (فان دالین، 2007: 405)، ئەڤ دیزاینە ژ سێ گرۆپێن هەڤسەنگ پێك دهێت، دوو گرۆپ ژ ئەوان ئەزموونگەرینە و گرۆپێ سییێ کۆنترولکارە، کو ل گرۆپێ ئەزموونگەری یێ ئێکێ بابەت ل دویف ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینیان، و ل گرۆپێ ئەزموونگەری یێ دووێ ل دویف ستراتیجییەتا بەرسف پێکگهورین، و ل گرۆپێ سییێ کو کونترۆلکارە ل دویف رێکا ئاسایی دهێتە خواندن، دیسان تاقیکرنا پێشی و پاشییێ بۆ گۆڕاوێ کارتێکری ئەوژی کارامەیێن شلوڤەکرنا ئەدەبی یە، کو ئەڤ دیزاینە ل گەل ئارمانج و گریمانێن ڤەکۆلینێ دگونجیت ژبەر هندێ ڤەکۆلەران ئەڤ دیزاینە بکارهینان. وەکی یا روون د ئەڤی هێلکارییا ل خوارێدا:

گرۆپ	تاقیکرنا پێشییێ	گۆڕاوێ سەربەخۆ	تاقیکرنا پاشییێ
ئەزموونگەریا ئێکێ	کارامەیێن شلوڤەکرنا ئەدەبی	تومارکرنا تێبینیان	کارامەیێن شلوڤەکرنا ئەدەبی
ئەزموونگەریا دووێ		بەرسف پێکگهورین	
کۆنترولکار		رێکا ئاسایی	

هێلکارییا ژمارە (1)

دیزاینا ئەزموونگەری بۆ ڤەکولینێ

سێ: کۆمەل و نمونەیا ڤەکۆلینێ:

أ- کۆمەلا ڤەکۆلینێ:

کۆمەلا ئەڤێ ڤەکۆلینێ ژ قوتابیێن کچ یێن پۆلا دەهێ ل قوتابخانەیێن ئامادەیی/ دواناڤنجی یێن کچان ل پەروەردا رۆژئاڤا یا سەر ب رێڤەبەرییا پەروەردا دهۆکێ پێکدهێت. و دەمێ ڤەکۆلەران سەرەدانا هۆبا ئامارەیی یا رێڤەبەریا پەروەردا رۆژئاڤا کرین، دیاربوو کو ژمارا قوتابیێن کچ یێن پۆلا دەهێ ئامادەیی (673) قوتابینە د (6) قوتابخانەیێن ئامادەیی/ دواناڤنجیدا بۆ سالا خواندنێ (2021 – 2022).

ب- نموونەیا ڤەکۆلینێ:

ژ پێدڤیێن ڤەکۆلینێ هەلبژارتنا دوو قوتابخانەیێن ئامادەیی یێن کچانن ئەوێن ل سپێدەهییان دخوینن یێن سەر ب رێڤەبەریا پەروەردا رۆژئاڤاڤە، کو هژمارا گرۆپێن پولا دەهێ دناڤ هەردوو قوتابخانەیاندا ژ دوو گرۆپان کێمتر نەبن، ڤەکۆلەران ب فەر دیت ئەزموونێ ل دوو ئامادەیێن نێزیکی ئێك ئەنجامبدەت، داکو تێکەلی دناڤ قوتابیێن گرۆپاندا پەیدا نەبیت، بۆ ئەڤێ چەندێ ژی ئامادەییا (هەسار) یا کچان و ئامادەییا (شەهید مەلا ئەمین) یا کچان ب ئەنقەست هەلبژارتن، ژ بەرکو رێڤەبەر و ماموستایێن زمانێ کوردیێ یێن هەردوو ئامادەییان بۆ ڤەکۆلەران دیار کر کو دێ دهاریکارین دگەل ئەوان ل دەمێ ئەنجامدانا ئەزموونێدا، دیسان قوتابیێن هەردوو قوتابخانەیان ژلایی ئاستێ ئەوان یێ ئابووری و رەوشەنبیری و جڤاکی تا رادەیەکی نێزیکی ئێکبوون.

ڤەکۆلەران سەرەدانا هەردوو قوتابخانەیان کرن و بشێوەیەکێ هەرەمەکی ئامادەییا (هەسار) بۆ هەردوو گرۆپێن ئەزموونگەری، کو ژ دوو گرۆپان و پتر پێکهاتبوون و ئامادەییا (شەهید مەلا ئەمین) بۆ گرۆپێ کۆنترولکار، کو ژ گرۆپەکی و پتر تێدا بوون هەلبژارتن، و ب هەمان شێوە ل ئامادەییا (هەسار) هوبا (ج) کو ژ (32) قوتابیان پێکهاتبوون بۆ گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ، و هوبا (أ) کو (32) قوتابی بوون بۆ گرۆپێ ئەزموونگەریێ دووێ، و ل ئامادەییا (شەهید مەلا ئەمین) هوبا (أ) ژمارا قوتابیان (33) بوون بۆ گرۆپێ کۆنترولکار هەلبژارتن. و پشتی کو قوتابیێن سەرنەکەفتی یێن سالا (2020– 2021) هاتینە دویرئێخستن، هژمارێن دوماهیێ بوونە ب ئەڤێ رەنگێ ل خوارێ، هەروەکی دخشتەیێ ژمارە (1) دا دیار:

خشتەیێ ژمارە (1)

سەمپلا ڤەکۆلینێ

هوبە	گرۆپ	ژمارا قوتابیان	قوتابیێن دویرئێخستی*	ژمارا دوماهیێ یا قوتابیان
ج	ئەزموونگەریێ ئێکێ	32	14	18
أ	ئەزموونگەریێ دووێ	32	9	23
أ	کۆنترولکار	33	11	22
کۆ		97	34	63

چار: هەڤسەنگی دناڤبەرا قوتابیێن گرۆپێن ڤەکۆلینێدا:

هەر چەندە گرۆپێن ڤەکۆلینێ ب شێوەیەکێ هەرەمەکی هاتینە دابەشکرن، کو هێمایێ جورە هەڤسەنگییەکێ دناڤبەرا قوتابییێن گرۆپاندا ددەت، بەلێ ڤەکۆلەران بۆ بدەستڤەهینانا هەڤسەنگییەکا بەرچاڤتر، هەولدان کو هەڤسەنگییێ دناڤبەرا قوتابییێن گرۆپاندا بکەت د هندەك گۆڕاواندا، کو دبیت کارتێکرنێ بکەنە سەر گۆڕاوێن کارتێکری، ئەو گۆڕاو ژی ئەڤێن ل خوارێنە:

1– زانیارییێن بەرێ ل سەر بابەتێن د ئەزموونێدا دهێنە خواندن:

ب مەرەما زانینا ئەوان پێزانینێن بەرێ ئەوێن لدەڤ قوتابیێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ هەین دەربارەی ئەوان بابەتێن تایبەت ب ئەزموونێڤە، ڤەکۆلەران تاقیکرنەکا ئاستی کو ژ (24) بەندان پێکهاتبوون بەرهەڤکر* ، پشتی ئەنجامدانا تاقیکرنێ و دەرهینانا ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری بۆ نمرەیێن قوتابییێن هەرسێ گرۆپان ، ئەنجام ب ئەڤی رەنگی بوون، هەروەکی د خشتەیێ ژمارە (2) دا دیار:

---

* بتنێ د سەرەدەریکرنا ئامارەیی دا هاتینە دویرئێخستن.

*تاقیکرن نیشا بسپورێن ل خوارێ دا و تێبینیێن ئەوان بەرچاڤ وەرگرتن:

1- پ. د. شیرزاد صبری علی: بسپورێ زمانێ کوردی/ کولیژا پەروەردا بنیات/ زانکۆیا دهوك.

2- کەڤی ئەحمەد عەبدوللا: مامۆستایا زمانێ کوردی/ ئامادەییا ئەیلول یاکچان/ پەروەردا رۆژهەلات.

3- رێبەر قاسم سەلیم: مامۆستایێ زمانێ کوردی/ ئامادەییا بەرخودان یا ئێڤاران یا کوران/پەروەردا رۆژهەلات.

خشتەیێ ژمارە (2)

ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن نمرەیێن قوتابیێن هەرسێ گرۆپان د گۆڕاوێ زانیارییێن بەرێدا ل سەر بابەتێن د ئەزموونێدا دهێنە خواندن

گرۆپ	ژمارا قوتابیان	ناڤەندێ ژمێری	لادەرێ پیڤەری
ئەزموونگەریێ ئێکێ	18	8,11	1,71
ئەزموونگەریێ دووێ	23	7,78	1,28
کۆنترولکار	22	7,68	1,81

و ژبۆ بدەستڤەهینانا هەڤسەنگیێ دناڤبەرا قوتابیێن هەرسێ گرۆپاندا د ئەڤی گۆڕاویدا، ڤەکۆلەران تاقیکرنا شلوڤەکرنا جیاوازییا ئێك لا (One – Way ANOVA) بکارهینا (التل و اخرون، 2006: 363) و دخشتەیێ ژمارە (3) دا ئەنجام د دیارن.

خشتەیێ ژمارە (3)

ئەنجامێن شلوڤەکرنا جیاوازییا ئێك لا بۆ قوتابیێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ د گۆڕاوێ زانیارییێن بەرێدا ل سەر بابەتێن د ئەزموونێدا دهێنە خواندن

ژێدەرێ جیاوازیێ	پلا ئازادیێ	کۆیێ دووجاییان	ناڤەندێ دووجاییان	نرخێ F دەرکەتی	نرخێ F خشتەیی	دەلالەت دئاستێ 0,05
دناڤبەرا گرۆپاندا	2	1,95	0,97	0,38	3,15	مانادارییا ئامارەیی نینە
دناڤ گرۆپاندا	60	154,46	2,57			
کۆم	62	156,41				

دخشتەیێ ژمارە (3) دا دیار دبیت کو نرخی (F) یێ دەرکەتی (0,38) کێمترە ژ نرخێ (F) یێ خشتەیی (3,15) (البلداوی، 2009: 427) د ئاستێ دەلالەتا (0,05) ب پلا ئازادیێ (2، 60)، ئەڤەژی ئەوێ چەندێ دگەهینیت کو چ جیاوازیێن مانادارییا ئامارەیی دناڤبەرا ناڤەندێ نمرەیێن هەرسێ گرۆپاندا نینە د زانیارییێن بەرێدا ل سەر بابەتێن د ئەزموونێدا دهێنە خواندن، واتە قوتابیێن هەرسێ گرۆپان د هەڤسەنگن دئەڤی گۆڕاویدا.

2– نمرەیێن بابەتێ زمان و ئەدەبێ کوردی یێن ساڵا بووری:

ڤەکۆلەران نمرەیێن بابەتێ (زمان و ئەدەبێ کوردی) یێن قوتابیان یێن ساڵا بووری (2020 – 2021/ پولا نەهێ) ژ کارگێرییا قوتابخانان وەرگرتن، لدویڤدا ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێ نمرەیێن قوتابیێن هەرسێ گرۆپان د ئەڤی گۆڕاویدا دەرهینان، ئەنجام ب ئەڤی رەنگی بوون هەر وەکی د خشتەیێ ژمارە (4) دا دیار :

خشتەیێ ژمارە (4)

ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن نمرەیێن سالا بووری یێن بابەتێ زمان و ئەدەبێ کوردی یێن قوتابیێن گرۆپێن ڤەکۆلینێ

گرۆپ	ژمارا قوتابیـیان	ناڤەندێ ژمێری	لادانا پیڤەری
ئەزموونگەریـێ ئێکێ	18	65,56	9,17
ئەزموونگەریـێ دووێ	23	64,04	8,73
کۆنترولکار	22	62,59	11,12

و ژبۆ بدەستڤە هینانا هەڤسەنگیێ دناڤبەرا قوتابیێن گرۆپاندا دئەڤی گۆڕاویدا ، ڤەکۆلەران تاقیکرنا شلۆڤەکرنا جیاوازییا ئێك لا بکارهینا، و ئەنجام ب ئەڤی رەنگێ ل خوارێ بوون:

خشتەیێ ژمارە (5)

ئەنجامێن شلوڤەکرنا جیاوازییا ئێك لا بۆ جیاوازیێ دناڤبەرا قوتابیێن گرۆپاندا د گۆراوێ نمرەیێن بابەتێ زمان و ئەدەبێ کوردی یێن سالا بووری

ژێدەرێ جیاوازیێ	پلا ئازادیێ	کۆیێ دووجاییان	ناڤەندێ دووجاییان	نرخێ F دەرکەتی	نرخێ F خشتەیی	دەلالەت د ئاستێ 0,0 5
دناڤبەرا گرۆپاندا	2	87,22	43,61	0,46	3,15	مانادارییا ئامارەیی نینە
دناڤ گرۆپاندا	60	5698,72	94,99			
کۆم	62	5785,94				

ژ ئەنجامێن د خشتەیێ ژمارە (5) دا دیاردبیت کو نرخێ (F) یێ دەرکەتی کو(0,46) ە کێمترە ژ نرخێ (F) ی یێ خشتەیی (3,15) دئاستێ دەلالەتێ (0,05) ب پلا ئازادیێ (2–60) ، ئەڤە وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازییا مانادارییا ئامارەیی دناڤبەرا قوتابیێن هەرسێ گرۆپاندا نینە، واتە قوتابیێن هەرسێ گرۆپان ب هەڤسەنگ دهێنە هژمارتن د ئەڤی گۆراویدا.

3– **تەمەنێ قوتابیان ب هەیڤان:**

ڤەکۆلەران ئەڤ پێزانینە ژ دوسەییا قوتابیان ل کارگێرییا هەردوو قوتابخانان ب دەستخۆڤە هینانە، و لدویڤدا تەمەنێ قوتابییان ب هەیڤان هژمارتن هەتاکو بەروارێ دەستپێکرنا ئەزموونێ ل (2021/9/14)، ل دویڤدا ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێ تەمەنێ قوتابیێن هەرسێ گرۆپێن ئەزموونێ دەرهینا، ئەنجام ب ئەڤی رەنگی بوون، هەر وەکی دخشتەیێ ژمارە (6) دا دیار:

خشتەیێ ژمارە (6)

ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن تەمەنێ قوتابیێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ ب هەیڤ

گرۆپ	ژمارا قوتابییان	ناڤەندێ ژمێری	لادانا پیڤەری
ئەزموونگەریی ئێکێ	18	195,33	10,55
ئەزموونگەریێ دووێ	23	199,57	9,05
کۆنترولکار	22	197,64	17,54

و ژبۆ بدەستڤە هینانا هەڤسەنگیێ دناڤبەرا قوتابیێن گرۆپاندا د گۆراوێ تەمەنیدا، ڤەکۆلەران تاقیکرنا شلۆڤەکرنا جیاوازییا ئێك لا بکارهینا، ئەنجام ب ئەڤی رەنگێ ل خوارێ بوون:

خشتەیێ ژمارە (7)

ئەنجامێن شلوڤەکرنا جیاوازییا ئێك لا بۆ جیاوازیێ دناڤبەرا قوتابیێن گرۆپاندا دگۆراوێ تەمەنیدا

ژێدەرێ جیاوازیێ	پلا ئازادیێ	کۆیێ دووجاییان	ناڤەندێ دووجاییان	نرخێ F		دەلالەت د ئاستێ 0,0 5
				دەرکەتی	خشتەیی	
دناڤبەراگرۆپان	2	180,91	90,45	0,53	3,15	مانادارییا ئامارەیی نینە
دناڤ گرۆپان	60	10154,74	169,25			
کۆم	62	10335,65				

ژ خشتەیێ ژمارە (7) دیاردبیت کو نرخێ (F) یێ دەرکەتی کو (0,53) ە کێمترە ژ نرخێ (F) ی یێ خشتەیی (3,15) دئاستێ دەلالەتێ (0,05) ب پلا ئازادیێ (2–60) ، ئەڤە وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازیێن مانادارییا ئامارەیی دناڤبەرا هەرسێ گرۆپاندا نینە، ئانکو قوتابیێن هەرسێ گرۆپان ب هەڤسەنگ دهێنە هژمارتن د ئەڤی گۆراویدا.

4– **ئاستی زیرەکییێ:**

ڤەکۆلەران تاقیکرنا (راڤن)ی بۆ مالکێن لدویڤ ئێك* یا کو هاتیە تەقنینکرن بۆ ژینگەها عیراقی، بکارهینا (الدباغ و اخرون، 1983: 21–31) و پشتی تاقیکرن ل سەر قوتابیێن ڤەکۆلینێ هاتیە ئەنجامدان و ئاستێ زیرەکییا ئەوان دەرهینابن، ڤەکۆلەران ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێ زیرەکییا قوتابیێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ دەرهینا، وەکی یا دیار د ئەڤی خشتەیێ ل خوارێدا:

خشتەیێ ژمارە (8)

ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن قوتابیێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ د ئاستێ زیرەکییێدا

گرۆپ	ژمارا قوتابییان	ناڤەندێ ژمێری	لادانا پیڤەری
ئەزموونگەریی ئێکێ	18	36,06	6,31
ئەزموونگەریێ دووێ	23	35,96	4,77
کۆنترولکار	22	35,82	4,94

* نمرەیێن تاقیکرنێ د ناڤبەرا (0 – 60) نمرەیان دایە.

و ژبۆ بدەستڤە هینانا هەڤسەنگیێ دناڤبەرا قوتابیێن گرۆپاندا د گۆڕاوێ ئاستێ زیرەکیێدا، ڤەکۆلەران تاقیکرنا شلۆڤەکرنا جیاوازییا ئێك لا بکارهینا، و ئەنجام ب ئەڤی رەنگێ ل خوارێ بوون:

خشتەیێ ژمارە (9)

ئەنجامێن شلوڤەکرنا جیاوازییا ئێك لا بۆ جیاوازیێ دناڤبەرا قوتابیێن گرۆپاندا دگۆراوێ زیرەکیێدا

ژێدەرێ جیاوازیێ	پلا ئازادیێ	کۆیێ دووجاییان	ناڤەندێ دووجاییان	نرخێ F		دەلالەت د ئاستێ 0,0 5
				دەرکەتی	خشتەیی	
دناڤبەرا گرۆپاندا	2	0,57	0,29	0,01	3,15	مانادارییا ئامارەیی نینە
دناڤ گرۆپاندا	60	1691,17	28,19			
کۆم	62	1691,75				

د خشتەیێ ژمارە (9) دا دیار دبیت کو نرخێ (F) یێ دەرکەتی کو (0,01) ە کێمترە ژ نرخێ (F) ی یێ خشتەیی (3,15) دئاستێ دەلالەتێ (0,05) ب پلا ئازادیێ (2–60) ، ئەڤە ئەوێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازیێن مانادارییا ئامارەیی دناڤبەرا قوتابیێن هەرسێ گرۆپاندا نینە، ئانکو قوتابیێن هەرسێ گرۆپان ب هەڤسەنگ دهێنە هژمارتن د گۆراوێ زیرەکیێدا .

5– **ئاستێ خواندنا دایکێن قوتابیان :**

ڤەکۆلەران ئەڤ پێزانینە ژ دوسێیا قوتابیێن هەرسێ گرۆپان ل قوتابخانان و برێکا پرسیارکرنێ ژ ئەوان بخۆ ب دەستخۆڤە هینان، پشتی پۆلینکرنا داتایان و لێکدانا خانەیێن هژمارا ئەوان ژ (5) ان کێمترن داکو ئەنجام هویرتر و دروستتر بن (نبی و حاجی، 2022: 314)، ڤەکۆلەران هاوکێشا کای دووجا (کا^2)، (المغربی،2007: 252) ل سەر پراکتیککرن، ئەنجام دیاربوون، کو نرخێ دەرکەتی (2,58) ە، و کێمترە ژ نرخێ خشتەیی کو (9,49) یە ل ئاستێ دەلالەتێ (0,05) ب پلا ئازادیێ (4). ئەڤەژی ئەوێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازییا مانادارییا ئامارەیی دناڤبەرا قوتابیێن هەرسێ گرۆپاندا نینە، واتە قوتابیێن هەرسێ گرۆپان ب هەڤسەنگی د ئەڤی گۆڕاویدا دهێنە هژمارتن. وەکی یا دیار د خشتەیێن (10 و 11) دا:

خشتەیێ ژمارە (10)

ئاستێ خواندنا دایکێن قوتابیێن هەرسێ گرۆپان

گروپ	نەخاندەڤان	دخوینیت و دنڤیسیت	سەرەتایی	ناڤنجی	ئامادەیی	پەیمانگەهـ و دسەردا	کوم
ئەزموونگەریێ ئێکێ	2	3	5	5	2	1	18
ئەزموونگەریێ دووێ	8	2	8	3	2	–	23
کونترۆلکار	4	3	7	3	3	2	22

پشتی لێکدانا هژمارێن د خانەیێن (نەخاندەڤان و دخوینیت و دنڤێسیت) و یێن (ناڤنجی و ئامادەیی و پەیمانگەهـ و دسەردا)، داتا ب ئەڤی رەنگێ ل خوارێ لێهاتن، هەر وەکی دخشتەیێ ژمارە (11) دا دیار:

خشتێ ژمارە (11)

ئەنجامێن تاقیکرنا کای دووجا بۆجیاوازیێ دناڤبەرا ئاستێ خواندنا دایکێن قوتابیێن گرۆپاندا

گرۆپ	نەخاندەڤان و دخوینیت و دنڤێسیت	سەرەتایی	ناڤنجی و ئامادەیی پەیمانگەهـ و دسەردا	نرخێ کای دووجا		دەلالەت دئاستێ 0,05
				دەرکەتی	خشتەیی	
ئەزموونگەریێ ئێکێ	5	5	8	2,61	9,49	مانادارى نینە
ئەزموونگەریێ دووێ	10	8	5			
کۆنترولکار	7	7	8			

6– **ئاستێ خواندنا بابێن قوتابییان :**

ڤەکۆلەران ئاستێ خواندنا بابێن قوتابیێن گرۆپان ژ دوسێیێن ئەوان ل قوتابخانان‌دا و برێکا پرسیارکرنێ ژ قوتابیان بخۆ پەیداکرن، وپشتی پولینکرنا داتایان و لێکدانا خانەیێن هژمارا ئەوان ژ (5) ان کێمتر، ڤەکۆلەران هاوکێشا کای دووجا (کا^2) ل سەر پراکتیککرن، ئەنجام دیاربوون کو نرخێ دەرکەتی (2,03) ە، و کێمترە ژ نرخێ خشتەیی

کو (9,49) یە ل ئاستێ دەلالەتێ (0,05) ب پلا ئازادیێ (4). ب ئەڤێ چەندێ ژی دیاردبیت کو جیاوازییا مانادارییا ئامارەیی دناڤبەرا ئاستێ خواندنا بابێن قوتابیێن گرۆپاندا نینە، واتە هەرسێ گرۆپ ب هەڤسەنگی د ئەڤی گۆڕاویدا دهێنە هژمارتن. وەکی دخشتەیێن (12 و 13) دا دیار:

خشتەیێ ژمارە (12)

ئاستێ خواندنا بابێن قوتابیێن هەرسێ گرۆپان

گروپ	نەخاندەڤان	دخوینیت و دنڤیسیت	سەرەتایی	ناڤنجی	ئامادەیی	پەیمانگەه و دسەردا	کوم
ئەزموونگەریێ ئێکێ	2	1	5	5	3	2	18
ئەزموونگەریێ دووێ	2	1	10	5	3	2	23
کۆنترولکار	2	2	4	6	2	6	22

پشتی لێکدانا هژمارێن د خانەیێن (نەخاندەڤان و دخوینیت و دنڤیسیت و سەرەتایی)، و یێن (ئامادەیی و پەیمانگەه و دسەردا)، داتا ب ئەڤی رەنگێ ل خوارێ لێهاتن، هەر وەکی دخشتەیێ ژمارە (13) دا دیار:

خشتەیێ ژمارە (13)

ئەنجامێن تاقیکرنا کای دووجا بۆ جیاوازیێ دناڤبەرا ئاستێ خواندنا بابێن قوتابیێن گرۆپاندا

گرۆپ	نەخاندەڤان و دخوینیت و دنڤیسیت و سەرەتایی	ناڤنجی	ئامادەیی پەیمانگەه و دسەردا	نرخێ کای دووجا: دەرکەتی	نرخێ کای دووجا: خشتەیی	دەلالەت دئاستێ 0,05
ئەزموونگریێ ئێکێ	8	5	5	2,04	9,49	مانادارى نینە
ئەزموونگەریێ دووێ	13	5	5			
کۆنترولکار	8	6	8			

7 – کارامەیێن شلوڤەکرنا ئەدەبی:

ڤەکۆلەران تاقیکرنا کارامەیێن شلوڤەکرنا ئەدەبی ئەوا هاتیە بەرهەڤکرن بۆ مەبەستێن ڤەکۆلینێ[*]، ل سەر قوتابیێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ ئەنجامدا، و پشتی راستڤەکرنا بەرسڤان ڤەکۆلەران ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری بۆ نمرەیێن قوتابیێن هەرسێ گرۆپان دەرهینان، و ئەنجام ب ئەڤی رەنگی بوون، هەر وەکی د خشتەیێ ژمارە (14) دا دیار:

خشتەیێ ژمارە (14)

ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن قوتابیێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ د تاقیکرنا کارامەیێن شلوڤەکرنا ئەدەبیدا

گرۆپ	ژمارا قوتابیـیان	ناڤەندێ ژمێری	لادانا پیڤەری
ئەزموونگەریـێ ئێکێ	18	14,17	3,60
ئەزموونگەریـێ دووێ	23	15,74	3,35
کۆنترولکار	22	14,82	3,43

و ژبۆ بدەستڤە هینانا هەڤسەنگیێ دناڤبەرا قوتابیێن گرۆپاندا د ئەڤی گۆڕاویدا، ڤەکۆلەران تاقیکرنا شلوڤەکرنا جیاوازییا ئێک لا بکارهینا، و ئەنجام ئەو بوون هەر وەکی د خشتەیێ ژمارە (15) دا دیار:

خشتەیێ ژمارە (15)

ئەنجامێن شلوڤەکرنا جیاوازییا ئێک لا بۆ جیاوازیێ دناڤبەرا قوتابیێن گرۆپاندا دگۆڕاوێ کارامەیێن شلوڤەکرنا ئەدەبیدا

[*] پاشی دێ باس ل چاوانیا بەرهەڤکرنا تاڤیکرنا کارامەیێن شلوڤەکرنا ئەدەبی کەین.

ژێدەرێ جیاوازیێ	پلا ئازادیێ	کۆیێ دووجاییان	ناڤەندێ دووجاییان	نرخێ F		دەلالەت د ئاستێ
				دەرکەتی	خشتەیی	0,0 5
دناڤبەرا گرۆپاندا	2	25,73	12,86	1,08	3,15	مانادارىا ئامارەیی نینە
دناڤ گرۆپاندا	60	714,21	11,90			
کۆم	62	739,94				

د خشتەیێ ژمارە (15) دیاردبیت کو نرخێ (F) یێ دەرکەتی (1,08) ە کێمترە ژ نرخێ (F) ی یێ خشتەیی (3,15) دئاستێ دەلالەتێ (0,05) ب پلا ئازادیێ (2–60) ، ئەڤە وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازییا مانادارییا ئامارەیی دناڤبەرا قوتابیێن هەرسێ گرۆپاندا نینە، ئانکو قوتابیێن هەرسێ گرۆپان ب هەڤسەنگ دهێنە هژمارتن د گۆڕاوێ کارامەییێن شلوڤەکرنا ئەدەبیدا.

پێنج: دروستییا ناڤخۆ و دەرڤەیا دیزاینا ئەزموونێ

دروستییا ناڤخۆ و دەرڤە یا ئەزموونێ ژ ساخلەتێن پێدڤی یە کو د دیزاینا ئەزموونگەرییێ دا هەبیت، بەروڤاژی ئەڤێ چەندێ دێ کارتێکرنەکا نەرێنی دکەتە سەر هویریا ئەنجامان و رادێ گشتاندنا ئەوان. (البگش و ابو زینە، 2007، ص 236) ژبەر ئەڤێ چەندێ ڤەکۆلەران هەولڤدا کارتێکرنا ئەڤی جۆرێ گۆڕاوان بێ لایەن بکەن یان کێم بکەن کو دبیت کارتێکرنێ بکەتە سەر دروستیا ئەزموونێ یا ناڤخۆ و دەرڤە.

أ– دروستیا ناڤخۆ:

دروستیا ناڤخۆ یا ڤەکۆلینێ دهێتە بدەستڤەهینان، دەمێ ڤەکۆلەر پشت ڕاست دبن ژ کۆنترولکرنێ ل سەر فاکتەرێن ناڤخۆیی د ئەزموونێدا ، تا رادەیەکی ژوێ چەندێ دلنیا دبن کو گۆڕاوێ کارتێکری نەکەتیە ل ژێر کارتێکرنا گۆڕاوێن دی ژبلی کارتێکرنا دروست یا گۆراوێ سەربەخۆ. (أبو علام ، 2007 , ص207) ژبەر ئەڤێ چەندێ ڤەکۆلەران هەولدایە و ل دویڤ شیانا کۆنترولێ ل سەر ژمارەکا فاکتەرێن کارتێکەر بکەن، ئەوژی (جیاوازیێن هەلبژارتنا قوتابیێن سەمپلا ڤەکۆلینێ، بارودۆخێن ئەزموونێ و رویدانێن دگەل، وەرار و گەشەکرن، هێلانا خواندنێ یان نە ئامادەبوون، ئالاڤێن پیڤانێ)

ب– دروستییا دەرڤە یا ئەزموونێ:

هندەك فاكتەرێن دەرڤە هەنە کو رەنگە کارتێکرنێ بکەنە سەر ئەڤێ چەندێ، لەورا پێدڤییە بهێنە کۆنترولکرن. بۆ ئەڤێ مەرەمێ ڤەکۆلەران ل دویڤ شیانا، کارتێکرنا ئەوان هوکاران بێلایەن کرن یان کێم کرن، کو ئەوژی (تێکەلییا کارتێکرنا گۆراوێن سەربەخۆ ل گەل لایەنگیرییا هەلبژارتنێ، کارتێکرنا تاقیکرنا پێشییێ، کارتێکرنا کردارێن ئەزموونێ وەکی: نەپەنییا ئەزموونێ، مامۆستا، بابەتێ خواندنێ، دابەشکرنا وانەیان، هولێن خواندنێ، دەمێ ئەزموونێ)

شەش: پێدڤیێن ڤەکۆلینێ:

أ– دەستنیشانکرنا بابەتێ زانستی:

ڤەکۆلەران ئەو بابەتێن ل ماوێ ئەزموونێدا دهێنە خواندن، دەستنیشانکرن، هەروەکی د سنورێ ڤەکۆلینێدا هاتینە دیارکرن.

ب– بەرهەڤکرنا پلانێن وانەگوتنێ:

پشتی بابەتێ خواندنێ هاتیە دەستنیشانکرن و ئارمانجێن رەفتاری هاتینە دارێژتن، ڤەکۆلەران مفا ژ پلانێن هندەك ڤەکۆلینێن بەرێ وەرگرتین ئەوێن د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا هاتینە بەحسکرن.

لژێر روناهیا ئەڤێ چەندێ ڤەکۆلەران پلانێن وانەگوتنێ بۆ بابەتێ ئەدەبێ کوردی یێ پولا دەهێ ئامادەیی بۆ سالا خواندنێ (2021–2022) کورسێ ئێکێ بەرهەڤکرن، کو (9) بابەت بوون و بۆ هەر بابەتەکی (3) پلان بەرهەڤ کرن، ل دویڤ (ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینیان) بۆ گرۆپێ ئەزموونگەری یێ ئێکێ و (ستراتیجییەتا بەرسڤ پێکگهورین) بۆ گرۆپێ ئەزموونگەری یێ دووێ و (رێکا ئاسایی) بۆ گرۆپێ کونترۆلکار، ل دویڤ هەر رێکەکێ پلانەك نیشا هندەك کەسێن شارەزا دا د بیاڤێن زمانێ کوردی و پەروەردە و دەروونناسی و ڤەکۆلەران بوچوون و تێبینیێن ئەوان بەرچاڤ وەرگرتن و ب ئەڤی رەنگی پلانێن وانەگوتنێ د بەرهەڤن بۆ بجە هینانێ.

حەفت: ئالاڤێن ڤەکۆلینێ:

بۆ بدەستڤەهینانا ئارمانج و گریمانێن ڤەکۆلینێ، تاقیکرنا کارامەییێن شلوڤەکرنا ئەدەبی هاتە بەرهەڤکرن:

تاقیکرنا کارامەییێن شلوڤەکرنا ئەدەبی

ژبەر نەبوونا تاقیکرنەکا بەرهەڤکری بۆ پیڤانا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا، ڤەکۆلەران تاقیکرنەك ل دویڤ ئەڤان پێنگاڤێن ل خوارێ، بەرهەڤکر:

أ– بەرهەڤکرنا کارامەییێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی:

بۆ بەرهەڤکرنا کارامەییێن شلوڤەکرنا ئەدەبی د تێکستێن ئەدەبیدا، بۆ مەبەستا دانانا بەندێن تاقیکرنا شلوڤەکرنا ئەدەبی ل دویڤ ئەوان کارامەییان، ڤەکۆلەران تەماشەی هندەك ڤەکۆلینێن گرێدای ب بابەتێ کارامەیێن شلوڤەکرنا ئەدەبیڤە کرن وەك ڤەکۆلینا (سلامە، 2012) و (سلێمان، 2013) و (هالۆ، 2014) و (ابو جزر، 2016) و (الموزانی، 2017) و (عیسی، 2018) و (عویس ، 2019) و لیستەك بشێوێ دەستپێکێ بۆ کارامەییێن شلوڤەکرنا ئەدەبی بەرهەڤکرن کو ژ (6) کارامەییێن سەرەکی پێکهاتبوو و هەر کارامەییەکا سەرەکی ژمارەکا کارامەییێن لاوەکی بخوڤە دگریت کو ژمارا ئەوان (24) کارامەیینە و ڤەکۆلەران ئەڤ کارامەییە رادەستی ژمارەکا کەسێن شارەزا و بسپور د بیاڤێ ئەدەبێ کوردیدا کرن (بۆ وەرگرتنا بۆچوونێن ئەوان لدور ئەڤان

کارامەییان، و رێژا (80٪) و پێهەل دانا وەك پیڤەر بۆ رازیبوونێ ل سەر هەر کارامەییەکێ، و د ئەنجامدا هەر (6) کارامەیێن سەرەکی رێژا ل سەری و پێهەل بدەستڤەهینا، و (4) کارامەیێن لاوەکی رێژا پێدڤی ب دەستڤە نەهینا لەورا هاتنە ژێبرن، و ب ئەڤی رەنگی ژمارا کارامەیێن لاوەکی یێن شلوڤەکرنا ئەدەبی بوونە (20)کارامەیی.

ب– بەرهەڤکرنا بەندێن تاقیکرنا شلۆڤەکرنا ئەدەبی:

ل دویڤ کارامەیێن هاتینە دەست نیشانکرن ڤەکۆلەران بۆ بەرهەڤکرنا بەندێن تاقیکرنا شلوڤەکرنا ئەدەبی، ب ئەڤان کرداران رابوون:

1) سازدانا چاڤپێکەفتنەکێ ل گەل چەند ماموستایێن بسپور د بوارێ ئەدەبێ کوردیدا، و گەنگەشەکرن سەبارەت ئەوان بەندێن پێدڤی یە ب هێنە دەست نیشانکرن ل دویڤ ئەوان کارامەیێن هاتینە دانان.

2) بەرێخودانا تاقیکرنێن شلوڤەکرنا ئەدەبی ئەوێن هاتینە بکارهینان د ڤەکولینێن بەرێدا.

3) خواندنا هندەك ئەدەبیاتان دەربارەی شلوڤەکرنا ئەدەبی و چێژا ئەدەبی و دیسان کارامەیێن ئەوان و ژوان (ئەحمەد، 2021) و (هالو، 2014) و (الشیخ علی و عبدالباری، 2014) و (الکسوانی و عید و قگنانی، 2010)، (نوتمان، 1995) .

4) ژ ئەنجامێ ئەڤان کردارێن ل سەری، و ل دویڤ ئەوان کارامەیێن هاتینە دەست نیشانکرن، ڤەکۆلەران تاقیکرنەك ب شێوێ دەستپێکێ بەرهەڤکر، بۆ هەر کارامەییەکا لاوەکی (2) بەند بەرهەڤکرن و ژمارا گشتی یا بەندێن تاقیکرنێ بوونە (40) بەند.

– دروستییا تاقیکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی:

ڤەکۆلەران بۆ مەبەستا دەرهینانا دروستیێ، تاقیکرن ب شێوێ دەستپێکێ رادەستی ژمارەکا بسپوران د بیاڤێ ئەدەبێ کوردی و زانستێن پەروەردەییدا کرن، و ڤەکۆلەران پشت ب رێژا (80٪) و پێهەل بەست وەك پیڤەر ژ بۆ پەسەندکرنا هەر بەندەکی ژ بەندێن تاقیکرنێ ئەوژی لدویڤ هاوکێشا j.cooper (الوکیل والمفتی ، 2007 : 236). و ژ ئەنجامێ ئەڤێ کریارێ دیاربوو کو هەمی بەندێن تاقیکرنێ رێژا رازیبوونێ و پتر ب دەستڤەهینا. وڤەکۆلەران تێبینی و راستڤەکرنێن ئەوان بەرچاڤ وەرگرتن. و ب ئەڤێ چەندێ دروستییا بەرچاڤ یا تاقیکرنێ هاتە ب دەستڤەهینان.

شلۆڤەکرنا ئامارەیی یا بەندێن تاقیکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی:

ڤەکۆلەران بۆ مەبەستا زانینا ئاستێ بزەحمەتییا بەندان و هێزا ژێکجوداییێ و دەرهینانا کارایا بژاردەیێن شاش و روونییا ئەوان و دەمێ پێدڤی بۆ تاقیکرنێ، تاقیکرن ل سەر (100) قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی بجهێنا ل ئامادەییا (11 ئەیلول)، وپشتی بەرسڤێن قوتابیان هاتینە راستڤەکرن و نمرە رێزکرن ژ بلندترین نمرە تا نزمترین نمرە، و ئەڤ بەرسڤە کرنە دوو پشك ، پشکا سەری کو رێژا (27٪) بلندترین نمرە ، و پشکا خوارێ کو رێژا (27٪) نزمترین نمرە بوون.

ول دویڤدا ئاستێ بزەحمەتییا بەندێن تاقیکرنێ وهێزا ژێکجوداییێ و کارایا بژاردەیێن شاش دەرهینا، و ب ئەڤی رەنگێ ل خوارێ:

أ- ئاستێ زەحمەتییا بەندێن تاقیکرنێ :

و بۆ زانینا ئاستێ بزەحمەتییا بەندێن تاقیکرنێ ڤەکۆلەران ئاستێ بزەحمەتییا هەر بەندەکی ژ ئەوان بەندان دەرهینا، ئەنجامان دیارکر کو نرخ دناڤبەرا (0,26–0,74) دایە، ژبەر کو ئاستێ بزەحمەتییا بەندێ تاقیکرنێ ب ئاستێ پەسەندکری دهێتەهژمارتن ئەگەر دناڤبەرا (0,20–0,80) دابیت (الصمادی و الدرابیع ، 2004: 156) ژبەر ئەڤێ چەندێ ئاستێ ب زەحمەتییا هەمی بەندێن تاقیکرنێ ب ئاستێ پەسەند دهێنە هژمارتن.

ب- هێزا ژێکجوداییێ :

پشتی دەرهینانا هێزا ژێکجوداییێ بۆ هەر بەندەکی ژ بەندێن تاقیکرنێ ، ئەنجامان دیارکر کو هێز دکەڤیتە دناڤبەرا (0,33 – 0,63). ئەڤەژی ئەوێ چەندێ دگەهینیت کو هەمی بەندان هێزا ژێکجوداییێ هەیە، چونکی بەندێن تاقیکرنێ ب پەسەند دهێنە هژمارتن ئەگەر هێزا ژێکجوداییێ (0,30) و زێدەتر بیت (أبو علام، 2005: 330).

ج- کارایا بژاردەیێن شاش:

پشتی ڤەکۆلەران بەرسڤێن قوتابیێن هەردوو گرۆپێن سەری و خوارێ، ئەوێن بژاردەیێن شاش د هەر بەندەکیدا ژ بەندێن تاقیکرنێ هەلبژارتی، هژمارت، دیاربوو کو ژمارا قوتابیێن گرۆپێ خوارێ ئەوێن هەر بژاردەیەکێ شاش هەلبژارتی، پتر بوون ژ ژمارا قوتابیێن گرۆپێ سەری، و رێژا جیاوازیێ پتربوو ژ (5٪) (عودە، 1999: 291) و ئەڤە وێ چەندێ دگەهینیت کو هەر بژاردەیەکێ شاش د هەمی بەندان دا د باش و سەرنج راکێش بوون.

روونی و ماوێ تاقیکرنێ:

پشتی ڤەکۆلەران تاقیکرن ب سەر سەمپلا شلوڤەکاری ئەنجامداین، کو ژ (54) قوتابیێن ئامادەییا (11 ئەیلول) پێك هاتبوون، ڤەکۆلەران دەمێ دەرکەفتنا هەر قوتابیەکی تومارکر و هەمی کومکرن و دابەشکرنە سەر ژمارا ئەوان، دیاربوو کو (40)خولەك بۆ ماوێ تاقیکرنێ گونجاینە و هەمی بەندێن تاقیکرنێ دروونن.

نەگۆڕییا تاقیکرنێ:

ڤەکۆلەران بۆ دەرئێخستنا نەگۆرییا بەندێن تاقیکرنێ، هاوکێشا (کیودر – ریتشاردسون – K–R20)ی بکارهینا، کو یا گونجایە بۆ ئەوان تاقیکرنێن نمرا قوتابی د ناڤبەرا (سفر – ئێك) بیت (الکبیسی، 2007: 205 – 206) و پشتی ڤەکۆلەران سەرەدەری دگەل بەرسڤێن قوتابیێن سەمپلا شلوڤەکرنا بەندێن تاقیکرنێ کرین، کو (54) بەرسف بوون، ئەنجامان دیارکر کو نرخێ نەگۆرییێ (0,93) بوو کو ئەوژی ئاستەکێ باشە بۆ نەگۆرییا تاقیکرنێ، پشتی ئەوان کرداران، تاقیکرنێ شێوێ دوماهیێ وەرگرت.

و ل دویڤدا ڤەكۆلەران بەرامبەر هەر بەندەكا تاقیكرنێ، ژمارا ئەوێ كارامەیێ دانا ئەوا كو دڤیێت.

هەشت/ ئەنجامدانا ئەزموونێ:

پشتی هەمی پێدڤیێن ڤەكۆلینێ هاتینە بەرهەڤكرن، ڤەكۆلەران (ڤەكۆلەرا ئێكێ) ل رێكەفتی (2021/9/14) دەست ب ئەنجامدانا ئەزموونێ كر، كو بۆ هەر گرۆپەكی د حەفتیێ دا (2) وانە دهاتنە گوتن، ل گرۆپێ ئەزموونگەری یێ ئێكێ بابەت ل دویڤ پێنگاڤێن ستراتیجییەتا (تومارکرنا تێبینیان) و ئەو پلانێن بەرهەڤكرین هاتە شرۆڤەكرن، ل گرۆپێ ئەزموونگەری یێ دووێ بابەت ل دویڤ پێنگاڤێن ستراتیجییەتا (بەرسڤ پێكگهورین) و ئەو پلانێن بەرهەڤكرین هاتە شرۆڤەكرن، و ل گرۆپێ كۆنترولكار بابەت ل دویڤ (رێكا ئاسایی) و پلانێن بەرهەڤكری هاتە شرۆڤەكرن، ئەزموون ل (2022/1/6) ب دوماهی هات.

نەهـ : پراكتیك كرنا ئالاڤێن ڤەكۆلینێ و راستڤەكرنا ئەوان:

أ- پراكتیك كرنا ئالاڤان:

تاقیكرنا كارامەیێن شلوڤەكرنا ئەدەبی:

ڤەكۆلەران تاقیكرنا كارامەیێن شلوڤەكرنا ئەدەبی ل رۆژا پێنج شەمبی رێكەفتی (2022/1/6) د ئێك دەمدا و ب هاریكاریا ماموستایێن بابەتی ل سەر هەرسێ گرۆپان پراكتیك كرن، بۆ زانین ئەڤ تاقیكرنە ل دەستپێكا ئەزموونێ ل (2021/9/18) ل سەر هەرسێ گرۆپێن ئەزموونێ پراكتیك كربوون، بۆ مەبەستا هەڤسەنگیێ و زانینا رادێ گەشەكرنا شلوڤەكرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابییان.

ب- راستڤەكرنا ئالاڤان:

تاقیكرنا كارامەیێن شلوڤەكرنا ئەدەبی:

ڤەكۆلەران دەست ب راستڤەكرنا تاقیكرنا كارامەیێن شلوڤەكرنا ئەدەبی كرن وەكی هەمی كریارێن دی یێن راستڤەكرنێ، ئەوا د دەمێ پراكتیك كرنا پێشیێدا بكارهینای، كو نزمترین نمرەیێن تاقیكرنێ (سفر)ە، و بلندترین نمرە ژی (40)نمرە بوون، و بۆ هەر بەرسڤەكا دروست (1) نمرە دایێ و بەرسڤا شاش یان نەدیار یان هێلای (سفر) دایێ.

دەهـ: هۆیێن ئامارەیی :

ئەو هویێن ئامارەیی ئەوێن د ئەڤێ ڤەكۆلینێدا هاتینە بكارهینان ئەڤەنە (شلۆڤەكرنا جوداییا ئێك لا (One - Way ANOVA) بۆ دەرهینانا هەڤسەنگیێ دناڤبەرا قوتابیێن هەرسێ گرۆپێن ڤەكۆلینێدا دهندەك گوراواندا، و دابینكرنا گریمانێن ڤەكۆلینێ هاتە بكارهینان، تاقیكرنا شیڤیە (Scheffe) بۆ بەراوردكرنێ دناڤبەرا هەرسێ گرۆپاندا هاتە بكارهینان ، كای دووجا (chi-square) بۆ دەرئێخستنا هەڤسەنگیێ دناڤبەرا گرۆپێن ڤەكۆلینێدا د گۆراوێ ئاستێ خواندنێ یێن دایك و بابێن قوتابییان هاتە بكارهینان، هاوكێشا (j. cooper) بۆ دەرئیخستنا رێژا رازیبوونا حكومەدەران ل سەر هندەك پێدڤیاتی و ئالاڤێن ڤەكۆلینێ هاتە بكارهینان ، ئاستێ ب زەحمەتییا بەندان، هێزا ژێكجوداییێ، هاوكێشا كارابیا بژاردەیێن شاش، هاوكێشا كیودەر _ ریتشاردسون (20– KR)، هاوكێشا دووجاییا ئیتا، قەبارێ كاریگەرییێ)

پشكا چارێ/ بەرچاڤكرنا ئەنجامان و گەنگەشەكرن ل سەر

د ئەڤێ پشكێدا ڤەكۆلەر دێ ئەنجامێن ڤەكۆلینێ ل دویڤ گریمانان بەرچاڤكەن، پاشی دێ گەنگەشێ ل سەر ئەوان ئەنجامان كەن، ب ئەڤی شێوەیێ لخوارێ:

ئێك: بەرچاڤكرنا ئەنجامان:

ئەنجامێن گرێدای گریمانا سەرەكیڤە:

جوداهییا راماندارا ئامارەیی د ئاستێ (0,05) دا د ناڤەندێن نمرەیێن جیاوازییا گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبیدا نینە دناڤبەرا قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەری یێ ئێكێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ كوردی ب ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینیان وەرگرتی، و قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەری یێ دووێ ئەوێن هەمان بابەت ب ستراتیجییەتا بەرسڤ پێكگهورین وەرگرتی، و قوتابیێن گرۆپێ كونترۆلكار ئەوێن هەمان بابەت ب رێكا ئاسایی وەرگرتی.

و بۆ سەلماندنا ئەڤێ گریمانێ، ڤەكۆلەران ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێ جیاوازیێ دناڤبەرا نمرەیێن پراكتیككرنا پێشی و پاشیێ بۆ قوتابیێن هەرسێ گرۆپان د تاقیكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبیدا دەرهینا، ئەنجام هەر وەكی د خشتەیێ ژمارە (16) دیار، بوون:

خشتەیێ ژمارە (16)

ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن جیاوازیێ دناڤبەرا نمرەیێن پراكتیككرنا پێشی و پاشیێ یێن قوتابیێن گرۆپێن ڤەكۆلینێ یا تاقیكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبێ كوردی

گرۆپ	ژمارا قوتابیان	ناڤەندێ ژمێری			لادەرێ پیڤەری یێ جوداهیێ
		پێشی	پاشی	جوداهی	
ئەزموونگەرییێ ئێكێ	18	14,17	30,89	16,72	6,34
ئەزموونگەرییێ دووێ	23	15,74	29,83	14,09	5,75
كونترۆلكار	22	14,82	21,73	6,91	4,12

و بۆ زانینا بەلگەدارییا ئامارەییا جوداهیێ دناڤبەرا ناڤەندێ نمرەیێن هەرسێ گرۆپاندا د گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبیدا، ڤەكۆلەران تاقیكرنا شلۆڤەكرنا جیاوازییا ئێك لا (One –way ANOVA) ل سەر ئەڤان ناڤەندان بجهـ هینا، و ئەنجام دەركەتن وەكی د خشتەیێ (17) دا دیارن:

خشتەیێ ژمارە (17)

ئەنجامێن شلۆڤەكرنا جیاوازییا ئێك لا بۆ ناڤەندێ جیاوازییا گەشەكرنا قوتابیێن گرۆپان د كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبیدا

ژێدەرێ جیاوازیێ	پلا ئازادیێ	كۆیێ دووجاییان	ناڤەندێ كویێ دووجاییان	نرخێ F دەركەتی	نرخێ F خشتەیی	دەلالەت د ئاستێ 0,0 5
دناڤبەرا گرۆپان	2	1064,74	532,37	18,07	3,15	دەلالەتا مانادارى هەیە
دناڤ گرۆپان	60	1768,26	29,45			
كۆم	62	2832				

ژ ئەنجامێن خشتەیێ سەریدا دیاردبیت كو نرخێ (F) یێ دەركەتی (18,07) ە كو پترە ژ نرخێ (F) ی یێ خشتەیی (3,15) د ئاستێ دەلالەتێ (0,05) ب پلا ئازادیێ (2، 60)، ئەڤە ئەوێ چەندێ دگەهینیت كو جیاوازیێن راماندارا ئامارەیی دناڤبەرا ناڤەندێن جیاوازییا گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن هەرسێ گرۆپاندا هەیە، ب ئەڤێ چەندێ گریمانا سەرەكی یا دووێ دێ هێتە رەتكرن و گریمانا جهگر (بەدیل) د هێتە پەسەندكرن.

و بۆ سەلماندنا هەرسێ گریمانێن لقی ئەوێن سەر ب گریمانا سەرەكیيا دووێ ڤە و زانینا جیاوازییا گەشەكرنێ، ڤەكۆلەرێ تاقیكرنا شیفێ (Scheffe) یا پاشیێ بۆ بەراوردكرنێ بكارهینا، و ئەنجام وەكی دخشتەیێ ژمارە (18) دا دیار، بوون:

خشتەیێ ژمارە (18)

ئەنجامێن تاقیكرنا شیفێ بۆ بەراوردیێ دناڤبەرا ناڤەندێ نمرەیێن گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی لدەڤ قوتابیێن هەرسێ گرۆپێن ڤەكۆلینێ

گرۆپ	ناڤەند	نرخێ شیفی یێ دەركەتی	نرخێ شیفی یێ حەرج(جیاوازیا حەرج)	مانادارى دئاستێ 0.05
ئەزموونگەریێ ئێكێ	16,72	32.35101	6.30	مانادارى هەیە
كۆنترولكار	6,91			
ئەزموونگەریێ دووێ	14,09	19.68347	6.30	مانادارى هەیە
كۆنترولكار	6,91			
ئەزموونگەریێ ئێكێ	16,72	2.371607	6.30	مانادارى نینە
ئەزموونگەریێ دووێ	14,09			

گریمانا لقی یا ئێكێ:

جوداهییا راماندارا ئامارەیی د ئاستێ (0,05) دا نینە دناڤبەرا ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەری یێ ئێكێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ كوردی ب ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینیان وەرگرتی، و ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبێ كوردی ل دەڤ قوتابیێن گرۆپێ كونترۆلكار ئەوێن هەمان بابەت برێكا ئاسایی وەرگرتی.

ژ خشتەیێ ژمارە (18) دیاردبیت، كو نرخێ شیفێ یێ دەركەتی دناڤبەرا گرۆپێ ئەزموونگەری یێ ئێكێ و گرۆپێ كونترۆلكار دا (32,35) یە كو پترە ژ نرخێ شیفێ یێ حەرج كو (6,30) یە، ئەڤەژی ئەوێ چەندێ د گەهینیت كو جوداهییا راماندارا ئامارەیی دناڤبەرا ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبیدا ل دەڤ قوتابیێن هەردوو گرۆپاندا هەیە، دبەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەری یێ ئێكێدایە، ب ئەڤێ چەندێ ژی گریمانا لقی یا ئێكێ دهێتە رەتكرن و گریمانا جهگر (بەدیل) دهێتە پەسەندكرن.

واتە گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی یێ ئەوان قوتابیێن بابەت ل دویڤ ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینیان خواندی، باشترە ژگەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی یێ ئەوان قوتابیێن هەمان بابەت برێكا ئاسایی خواندی.

گریمانا لقی یا دووێ:

جوداهییا راماندارا ئامارەیی د ئاستێ (0,05) دا نینە دناڤبەرا ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دووێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ كوردی ب ستراتیجییەتا بەرسڤ پێكگهورین وەرگرتی، و ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن گرۆپێ كونترۆلكار ئەوێن هەمان بابەت برێكا ئاسایی وەرگرتی.

ژ خشتەیێ ژمارە (18) دیاردبیت، كو نرخێ شیفێ یێ دەركەتی دناڤبەرا گرۆپێ ئەزموونگەری یێ دووێ و گرۆپێ كونترۆلكار دا (19,68) یە كو پترە ژ نرخێ شیفێ یێ حەرج كو (6,30)یە، ئەڤەژی ئەوێ چەندێ د گەهینیت كو جوداهییا راماندارا ئامارەیی دناڤبەرا ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن هەردوو گرۆپاندا هەیە، و دبەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەری یێ دوویدا یە، ب ئەڤێ چەندێ ژێ گریمانا لقی یا دووێ دهێتە رەتكرن و گریمانا جهگر (بەدیل) دهێتە پەسەندكرن.

واتە گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی یێ ئەوان قوتابیێن بابەت ل دویڤ ستراتیجییەتا بەرسڤ پێكگهورین خواندی باشترە ژ گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی یێ ئەوان قوتابیێن هەمان بابەت برێكا ئاسایی خواندی.

گریمانا لقی یا سییێ:

جوداهییا راماندارا ئامارەیی د ئاستێ (0,05) دا نینە دناڤبەرا ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەری یێ ئێكێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ كوردی ب ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینیان وەرگرتی، و ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەری یێ دووێ ئەوێن هەمان بابەت ب ستراتیجییەتا بەرسڤ پێكگهورین وەرگرتی.

ژ خشتەیێ ژمارە (18) دیاردبیت، كو نرخێ شیفێ یێ دەركەتی دناڤبەرا گرۆپێ ئەزموونگەری یێ ئێكێ و دووێ دا (2,37) ە كو كێمترە ژ نرخێ شیفێ یێ حەرج كو (6,30) یە، ئەڤەژی وێ چەندێ د گەهینیت كو جوداهییا راماندارا ئامارەیی دناڤبەرا ناڤەندێ نمرەیێن جیاوازییا گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن هەردوو گرۆپان دگەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبیدا نینە، ژبەر هندێ گریمانا لقی یا سییێ دهێتە پەسەندكرن. واتە گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی یێ ئەوان قوتابیێن بابەت ل دویڤ ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینیان خواندی و گەشەكرنا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبی یێ ئەوان قوتابیێن هەمان بابەت ل دویڤ ستراتیجییەتا بەرسڤ پێكگهورین خواندی وەكی ئێكن.

بۆ هەڤسەنگیكرنا قەبارێ كاریگەریێ ل گەل ئاستەكێ پیڤەریدا، هندەك ژێدەرێن پەیوەندیدار ئاماژێ ددەنە ئەوێ چەندێ، كو چەند نرخێ قەبارێ كاریگەریێ بەرز و موجەب بیت، ئەوێ چەندێ دگەهینیت، كو چارەسەرییا ئەزموونگەری كاریگەرترە، لێ (Cohen, 1977) ی پولینكرنەك بۆ ئاستێن قەبارێ كاریگەریێ ل دویڤ جورێ تاقیكرنا ئامارەییدا، پێشنیاركرییە، كو بۆ تاقیكرنا (F) ئاستێن دناڤ خشتەیێ ژمارە (19) دا پێشنیار كریە.

خشتەیێ ژمارە (19)

ئاستێن قەبارەیا كاریگەریێ یێن (n^2) و (F)

ئالاڤێ بكارهاتی	قەبارێ كاریگەریێ		
	بچویك	ناڤنجی	مەزن
n^2	0,01	0,06	0,14
F	0,1	0,25	0,40

(جرادات و جودە، 2004: 22) (كامل، 2022: 10)

و بۆ هژماركرنا قەبارێ كاریگەرییا بكارهینانا هەردوو ستراتیجییەتان د گەشەپێدانا كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبیدا ل دەڤ قوتابییان، ڤەكۆلەران بهایێ دووجاییا ئیتا (n^2) دەرهینا كو (0,38) بوو، پاشی هاوكێشا قەبارێ كاریگەریێ (F) پراكتیككر كو (0,62) بوو، و ل دەمێ هەڤسەنگیكرنا بهایێن هەردووكان ل گەل بهایێن ئاستێن پیڤەری یێن (n^2) و (F) یێن كو بهایێن ئەوان دخشتەیێ ژمارە (19) دا دیاركری، دیاربوو كو قەبارێ كاریگەریێ مەزنە. هەر وەكو د خشتەیێ ژمارە (20) دا دیاركری.

خشتەیی ژمارە (20)

نرخێ (F) یێ ANOVA و (n^2) و (F) و قەبارێ كاریگەریێ د كارامەیێن شلۆڤەكرنا ئەدەبیدا

نرخێ (F) یا ANOVA	نرخێ (n^2)	نرخێ (F)	قەبارێ كاریگەریێ
18,07	0,38	0,62	مەزنە

د ئەنجامێن خشتەیێ بەرێدا دیاردبیت، کو قەباریٚ کاریگەرییٚ یێ مەزنە، ئەڤەژی رامانا ئەویٚ چەندیٚ دگەهینیت، کو ستراتیجییەتێن تومارکرنا تێبینییان و بەرسڤ پێکگهورین ب بەراوردکرن ل گەل رێکا ئاسایی کاریگەرییەکا مەزن هەبوو د گەشەکرنا کارامەیێن شلوٚڤەکرنا ئەدەبیدا و د بەرژەوەندییا قوتابیێن هەردوو گروٚپێن ئەزموونگەریدا. ئەڤەژی پالپشتیا ئەوی ئەنجامی دکەت ئەویٚ ڤەکوٚلەر دخشتەیێن ژمارە (17) و (18) دا گەهشتینیٚ، کو جیاوازی دناڤبەرا ناڤەندیٚ نمرەیێن گروٚپێن ئەزموونگەری و کونتروٚلکاردا د گەشەکرنا کارامەیێن شلوٚڤەکرنا ئەدەبیدا هەیە و د بەرژەوەندییا قوتابیێن هەردوو گروٚپێن ئەزموونگەریدا.

ئەو ئەنجامێن ئەڤ ڤەکوٚلینە گەهشتییٚ دگەل ڤەکوٚلینێن (عویس، 2019) و(عیسی، 2018) و (جزر، 2016) د وەکهەڤن، د گەشەکرنا کارامەیێن شلوٚڤەکرنا ئەدەبیدا.

دوو: گەنگەشەکرنا ئەنجامان

گەشەکرنا کارامەیێن شلوٚڤەکرنا ئەدەبی یێ ئەوان قوتابیێن بابەتیٚ ئەدەبیٚ کوردی ل دویڤ ستراتیجییەتا تومارکرنا تێبینیان خواندی و ئەوان قوتابیێن بابەت ل دویڤ ستراتیجییەتا بەرسڤ پێکگهورین خواندی باشترە، و ب بەلگەدارییا ئامارەیی، ژ گەشەکرنا کارامەیێن شلوٚڤەکرنا ئەدەبی یێ ئەوان قوتابیێن هەمان بابەت برێکا ئاسایی خواندی، ڤەکوٚلەر ئەڤیٚ چەندیٚ بوٚ ئەڤان ئەگەرێن ل خواریٚ دزڤرینن:

1- ئەڤ هەردوو ستراتیجییەتە هاریکاریا قوتابیان دکەن کو ب شێوەیەکیٚ باش کارلێکیٚ دگەل ئێک بکەن و پشکدارییٚ د بەرسڤدانا ئەوان پرسیارێن د وانێدا بەرهەڤکرین بکەن، ب ئەڤیٚ چەندیٚ دیٚ هزرێن نوی ل دەڤ قوتابیان گەشە کەن.

2- سروٚشت و پێنگاڤێن فێرکرن و فێربوونیٚ ل دویڤ ئەڤان ستراتیجییەتان، وەل قوتابی و ماموٚستای ب خوٚ ژی دکەت، کو ب شێوەیەکیٚ خوش و ب رەوش و ب چێژ بابەتی پێشکێش بکەن و رژد تر سەرەدەرییٚ ل گەلدا بکەن و قوتابی بەردەوام راهێنانیٚ ل سەر کارامەیێن شلوڤەکرنا دەقیٚ ئەدەبیدا بکەت، ئەڤیٚ چەندیٚ ژی قوتابی هان دان کو حەزو ئارەزویەکا باش هەبیت بوٚ دەقێن ئەدەبی یێن ژ دەرڤەی پەرتوکا وان یا خواندنیٚ.

3- بکارهینانا ئەڤان ستراتیجییەتێن نوی د وانەگوتنا بابەتیٚ ئەدەبیدا، کەشەکیٚ ئەرێنی بوٚ قوتابییان دروست دکەت، کو دشێن تێدا ب ئازادانە و رژد تر بیرو بوٚچونێن خوٚ ددەمیٚ شلوٚڤەکرنا دەقێن ئەدەبی، دەرببرن و ئالوگوٚر بکەن و دابرێژن و پتر گەشیٚ ب کارامەیێن ئەڤیٚ جورە شلوٚڤەکرنیٚ بدەن.

4- ئەڤان ستراتیجییەتان روٚلەکیٚ گرنگ هەبوو د چەسپاندنا پێزانینان و کارامەیێن شلوٚڤەکرنا ئەدەبی ل دەڤ قوتابیێن گروٚپێن ئەزموونگەری، ژبەرکو قوتابی د ئەڤان ستراتیجییەتاندا پشت بخوٚ دبەستن بوٚ وەرگرتنا پێزانینان، ئەوژی برێکا پێکڤەگرێدانا پێزانینێن نوی ل گەل یێن کەڤن، ب تایبەتی یێن پەیوەندی ب کارامەیێن شلوٚڤەکرنا دەقێن ئەدەبیڤە هەی.

5- فێرکرن د گروٚپاندا و پێکگوهارتنا روٚلان و جوراو جورکرنا ئەرکان ژینگەهەکا هەڤکاری پەیداکر، دەلیڤە رەخساند بوٚ هەلگرتنا بەرپرسیارەتییٚ و دیسان پشکداریکرن د هەلسەنگاندن و رەخنا ئاڤاکەردا، ئەڤ کارە دهاریکاربوون بوٚ گەشەکرنا شلوڤەکرنا ئەدەبی و کارامەیێن ئەویٚ.

بەشیٚ پێنجیٚ/ دەرئەنجام و راسپاردە و پێشنیار

- **دەرئەنجام**

لبەر روناهییا ئەنجامێن ڤەکوٚلینیٚ، ڤەکوٚلەر گەهشتنە ئەڤان دەرئەنجامێن ل خواریٚ:

1- بکارهینانا ستراتیجییەتێن تومارکرنا تێبینییان و بەرسڤ پێکگهورین دگوٚتنا بابەتیٚ ئەدەبیٚ کوردیدا بوٚ قوتابیێن پولا یازدیٚ ئامادەیی، کارا و کاریگەر بوون دگەشەکرنا کارامەیێن شلوٚڤەکرنا ئەدەبی ل دەف ئەوان ب هەمبەر وانەگوٚتنیٚ ب رێکا ئاسایی.

2- پێنگاڤ و سروشتیٚ ستراتیجییەتێن تومارکرنا تێبینییان و بەرسڤ پێکگهورین هاریکار بوون ل سەر دیارکرنا هندەك رەفتارێن باشێن خواندنیٚ ل دەف قوتابییان و هاندانا ئەوان بوٚ بدەستڤەهینانا باشترین و زوٚرترین پێزانینان، وەکی لێگەریان و پەیداکرنا هزرێن نوی، گوهدان و شلوٚڤەکرن و کورتکرن و چاوانیا تومارکرنا تێبینییان و دارێژتنا پرسیارو بەرسڤان.

3- رێکارێن وانەگوٚتنا بابەتیٚ ئەدەبیٚ کوردی ل دویڤ ستراتیجییەتێن تومارکرنا تێبینییان و بەرسڤ پێکگهوٚرین، ل گەل پرنسیپ روٚکارێن پەروەردا نوی دگونجیت، کو فەرە قوتابی سەنتەر بیت و روٚلەکیٚ ئەرێنی د پروٚسا فێرکرن – فێربوونێدا هەبیت، ل گەل رەچاڤکرنا جیاوازیێن تاکەکەسی و حەز و مەیل و ئامادەییێن ئەوی و وروژاندنا پالدەری ل دەف.

4- باشکرن و پێشڤەبرن و نویکرنا ستراتیجییەت و رێکێن وانەگوٚتنا بابەتەکیٚ ئەدەبیٚ کوردی، ژ گرنگترین تایبەتمەندییێن ئەڤی سەردەمییە، داکو پروٚسا فێرکرن و فێربوونیٚ یا کارا بیت و قوتابی د چارچووڤیٚ تەلقین و ژبەرکرن و زڤراندنیٚ رزگاربیت.

- **راسپاردە:**

1- رابوونا رێڤەبەرییا مەشق و راهێنانیٚ ل پەروەردا گشتی ل پارێزگەها دهوکیٚ، د ماوەییٚ چالاکی و خولێن شیانێدا، ب راهێنان و مەشقدانا ماموٚستایێن زمان و ئەدەبیٚ کوردی یێن ئامادەیی ل سەر بکارهینانا پتر ژ ستراتیجییەت یان رێکێن فێرکرنیٚ یێن کارا د دەمیٚ گوٚتنا بابەتیٚ ئەدەبێدا.

2- فەرە پشکێن زمان و ئەدەبیٚ کوردی ل کولیژێن پەروەردیٚ و پەروەردا بنیاتدا ل هەرێما کوردستانیٚ، ستراتیجییەتێن نوی وکارا، ژ

ئەوان ژی ستراتیجییەتێن تومارکرنا تێبینییان و بەرسڤ پێکگهورین بدانینە دناڤ پرۆگرامێ بابەتێ رێکێن وانەگوتنێدا، ئەڤەژی ژ پێخەمەت هندێ کو راهێنان ب قوتابییان بهێتە کرن پشتی دەرچوونێ، ئەڤان ستراتیجییەتان د وانێدا بکاربینن.

3- ئاراستەکرنا ماموستایان ژلایێ سەرپەرشتێن بسپورڤە، کو بتنێ پشت بەستنێ ل سەر رێکێن ئاسایی نەکەن، بەلکو رێکێن دیتر ژی بکاربینن ئەوێن رۆلێ قوتابی تێدا سەنتەرو بەرچاڤ بیت وەکی ستراتیجییەتێن تومارکرنا تێبینییان و بەرسڤ پێکگهورین، کو کاریگەرییا خۆ سەلماندیە د بدەستڤەهینان و گەشەکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبیدا.

4- ئاراستەکرنا مامۆستایێن ئەدەبێ ل پۆلا یازدێ ئامادەیی دبێژن، ژ لایێن پەیوەندارڤە، کو گرنگییا پێدڤی ب دەقێ ئەدەبی بدەن، و ب هویری دەقی شلۆڤە بکەن و دانوستاندنێ ل گەل قوتابییان ل سەر کارامەیی و رەهەند و لایەنێن ئەوێ بکەن، چونکی ئەڤ چەندە هاریکارە د گەشەکرنا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی ل دەف ئەوان.

5- مفا وەرگرتنا مامۆستایێن زمان و ئەدەبێ کوردی یێن ئامادەییێ ژ پیڤەرێ کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی، بۆ زانینا ئاستێ ئەڤان کارامەییان ل دەف قوتابییێن خۆ.

- **پێشنیار:**

ل ژێر روناهییا دەرئەنجامان و راسپاردان ڤەکۆلەر پێشنیار دکەن کو ئەڤ ڤەکۆلینێن ل خوارێ د پاشەرۆژێدا بهێنە ئەنجامدان:

1- ڤەکۆلین دەربارەی کارابیا ستراتیجییەتێن تومارکرنا تێبینییان و بەرسڤێن پێکگهور ددەستکەفتێ قوتابییاندا د لقێن دی یێن زمان و ئەدەبێ کوردیدا د قوناغا زانکوییێدا بهێنە ئەنجامدان.

2- ئەنجامدانا ڤەکۆلینەکێ وەکی ئەڤا ل بەر دەست کو ئارمانجا ئەوێ زانینا کاریگەرییا ستراتیجییەتێن تومارکرنا تێبینییان و بەرسڤ پێکگهورین د هندەك گۆراوێن دیتر دا وەکی (کارامەیێن هزرا داهێنەرانە، کارامەیێن هزرا رەخنەگرانە) یان گۆراوێن رەفتاری وەکی (ئاراستە و مەیل و چێژا ئەدەبی) بۆ بابەتێ زمان و ئەدەبێ کوردی.

3- ئەنجامدانا ڤەکۆلینەکا وەکی ئەڤێ ڤەکۆلینا ل بەردەست د گەشەکرنا کارامەیێن شلوڤەکرنا ئەدەبی د قوناغێن خواندنا زانکۆییێدا.

4- دانانا پرۆگرامەکی بۆ گەشەپێدانا کارامەیێن شلۆڤەکرنا ئەدەبی ل دەف قوتابییێن پشکا زمان و ئەدەبێ کوردی و تاقیکرنا کاریگەرییا ئەوێ ل سەر ئەڤێ چەندێ.

ژێدەر

ژێدەر ب زمانێ کوردی:

1- ئەحمەد، زوزان حەسەن (2021). کاریگەرییا بکارهینانا ستراتیجییەتا (Hill Climbing -) و (Concept maps) د گوتنا بابەتێ رێزمانا کوردیدا بۆ قوتابییێن پۆلا دەهێ ئامادەیی ل سەر وەرگرتنا تێگەهان و گەشەکرنا پالدەرێ عەقلی ل دەڤ ئەوان. ناما ماستەرێ یا نەبەلاڤکری. کولیژا پەروەردا بنیات. زانکویا دهۆك.

2- حکومەتا هەرێما کوردستانێ – عیراق. وەزارەتا پەروەردێ، رێڤەبەرییا گشتی یا پرۆگرام و چاپەمەنییا (2018). زمان و ئەدەبێ کوردی بۆ پولا دەهێ ئامادەیی. چاپا حەفتێ. کومپانیا دارا یا چاپەمەنییێ.

3- شەمەیی، سولاڤ فائق (2009). شێوازە گشتییەکانی وانەوتنەوە، چاپخانا پەیوەند، سلێمانی.

ژێدەر ب زمانێ عەرەبی:

1- ابراهیم، احمد جمعه (1997). تنمیه مهارات التحلیل الادبی لدی گلاب المرحله الپانویه الازهریه. جامعه گنگا.

2- ابراهیم، حامد عبد (2017). اپر استراتیجیه تدوین الملاحڤات فی تحصیل گلاب الصف الخامس الادبی فی ماده البلاغه. مجله العلوم الاسلامیه. العدد (15). ص 158 – 188.

3- ابو علام، رجاو محمود (2005). تقویم التعلم. الگبعه الاولی. دار المسیره للنشر والتوزیع. عمان.

4- ابو علام، رجاو محمود(2007). مناهج البحپ فی العلوم النفسیه و التربویه. دار النشر للجامعات. القاهره.

5- البگش، محمد ولید و أبو زینه، فرید کامل (2007). مناهج البحپ العلمی– تصمیم البحپ والتحلیل الآحصائی. الگبعه الْولی. دار المسیره للنشر والتوزیع والگباعه. عمّان.

6- البلداوی، عبدالحمید عبدالمجید (2009). اسالیب الاحصاو للعلوم الاقتصادیه و اداره الاعمال مع استخدام برنامج SPSS. الگبعه الاولی. دار وائل للنشر والتوزیع. عمان.

7- التل ، سعید و یَ خرون (2006). الاحصاو فی البحپ العلمی. الگبعه الاولی. دار المسیره للنشر و التوزیع و الگباعه. جامعه عمان العربیه للدراسات العلیا. عمان.

8- الحمدانی، موفق و اخرون(2006). مناهج البحپ العلمی. الکتاب الاول. اساسیات البحپ العلمی. مؤسسه الوراق للنشر و التوزیع. عمان.

9- الدباغ ، فخری ویَخرون(1983). اختبار المصفوفات المتتابعه – القیاس العراقی. مگبعه جامعه الموصل.

10- دعمس، مصگفی نمر (2012). منهجیه البحپ العلمی فی التربیه والعلوم الاجتماعیه. دار غیداو. عمان.

11- الساعدی، علاو لفته (2012). فاعلیه انموژج التحری الجماعی فی تحصیل گلاب الرابع الادبی فی ماده قواعد اللغه العربیه، رساله ماجستیر غیر منشوره. جامعه المستنصریه. کلیه التربیه. بغداد.

12- سعاده، جودت احمد (2006). تدریس مهارات التفکیر. دار الشروق. عمان.

13- سعاده، جودت احمد و اخرون (1998). اختبار اپر تدوین الملاحڤات خلال المحاچره او عند نهایتها فی التحصیل واحتفاڤ گلبه الجامعه فی موچوع اسس المنهج المدرسی و تخگیگه. المجله التربویه الصادره عن جامعه کویت. مجلد (16). عدد (5). ص 89 – 111.

14- شحاته، حسن و النجار، زینب (2003). معجم المصگلحات التربویه والنفسیه. الگبعه الاولی. دار المصریه للنشر والتوزیع. القاهره.

15- الشمری، ماشی بن محمد (2011). 101 استراتیجیه فی التعلم النشگ. الگبعه الاولی. وزاره التربیه والتعلیم. المملکه العربیه السعودیه.

16- الصمادی، عبدالله والدرابیع، ماهر (2004). القیاس والتقویم النفسی والتربوی بین النڤریه والتگبیق. الگبعه الاولی. دار وائل للنشر والتوزیع. عمان.

17- العزاوی، حسن علی فرحان (2019). اپر استراتیجیه الگلب فی تنمیه مهارات التژوق الادبی عند گلاب الصف الخامس الادبی. مجله دراسات تربویه. العدد (45). ص 3– 24.

18- عوده، احمد (1999). القیاس والتقویم فی العملیه التدریسیه. الگبعه الاولی. دار الامل للنشر والتوزیع. اربد.

19- عویس، رهام شوقی ابراهیم السید (2019). تنمیه مهارات التحلیل الادبی باستخدام القراوه التبادلیه لدی تلامیڎ الحلقه الپانیه من التعلیم الاساسی. مجله كلیه التربیه بالمنصوره. العدد (5). المجلد (107). ص 797 – 841.

20- فان دالین (2007). مناهج البحپ فی التربیه وعلم النفس. ترجمه محمد نوفل و اخرون. الگبعه الپالپه. مكتبه الانجلو المصریه. القاهره.

21- فرمان، شڎی عادل و ابراهیم، منال محمد (2018): اپر استعمال استراتیجیه الكلمه المفتاحیه فی تحصل ماده التعلیم الپانوی وتنمیه مهاره تدوین الملاحڤات لدی گلبه كلیه التربیه/ ابن رشد العلوم الانسانیه. العدد الپامن. ص 261 – 286.

22- القحگانی، اشرف (2009). فاعلیه استخدام استراتیجیه التعلم التعاونی فی تنمیه مهارات تحلیل النص الادبی لدی گلاب الصف الپالپ المتوسگ. رساله ماجستیر غیر منشوره. جامعه ام القری.

23- الكبیسی، عبدالواحد حمید (2007). القیاس والتقویم – تجدیدات و مناقشات. الگبعه الاولی. دار جریر للنشر والتوزیع. عمان.

24- محسن، هدی عبدالكریم (2021). اپر استراتیجیه تدوین الملاحڤات فی تحصیل گالبات الرابع الادبی فی الادب والنصوص. مجله جامعه تكریت للعلوم الانسانیه. مجلد (28). عدد (5). ص 432 – 459.

25- محمد، هناو عاگف (2014). اپر برنامج قائم علی استراتیجیه تدوین الملاحڤات فی تنمیه مهارات الاستماع والكتابه لدی معلمی اللغه الانجلیزیه كلفه اجنبیه قبل الخدمه. كلیه التربیه. جامعه الفیوم.

26- المغربی، كامل محمد (2007). اسالیب البحپ العلمی. الگبعه الاولی. دار الپقافه للنشر والتوزیع. عمان.

27- ملحم، سامی محمد (2005). مناهج البحپ فی التربیه و علم النفس. الگبعه السادسه. دار المسیره للنشر والتوزیع. عمان.

28- الموزانی، مرتوب موسی سعد(2017). اپر استراتیجیات الگلب واستدعاو المتحدپ الاخر و تدوین الملاحڤات فی تنمیه مهارتی التحلیل الادبی و التڎوق الادبی عند گلاب الصف الخامس الادبی. اگروحه دكتوراه غیر منشوره. كلیه التربیه. ابن الرشد للعلوم الانسانیه. جامعه بغداد.

29- نبی، مولود حمد و حاجی، ستار جبار (2022). مناهج البحپ فی العلوم التربویه والنفسیه. الگبعه الاولی. دار الوچاح للنشر. عمان

ژێدەر ب زمانێ ئنگلیزی:

1- Clark, Kristine Setting. (2022). Simply Notetaking and Speed writing. Lanham. Boulder: New York.
2- Geam, S. Schumm (2006). Reading Assessment and in strueting for all learners. Gp. The Guilford press: New York.

اپر استخدام استراتيجيتى تدوين الملاحڤات و الاستجواب المتبادل ڤى تنميه مهارات التحليل الادبى عند گالبات الصف العاشر الاعدادى

الملخص:

هدف البحپ تعرف فاعليه استراتيجيتى تدوين الملاحڤات و الاستجواب المتبادل ڤى تنميه مهارات التحليل الادبى عند گالبات الصف العاشر الاعدادى، اعتمد الباحپان التصميم التجريبى للمجموعات المتكافئه ژا الاختبار القبلى و البعدى. اشتمل مجتمع البحپ على گالبات الصف العاشر الاعدادى ڤى المدارس الاعداديه/ الپانويه للبنات ڤى مديريه التربيه الغربيه التابعه الى المديريه العامه للتربيه ڤى محافڤه دهوك، البالغ عددها (673) گالبه، للعام الدراسى (2021 – 2022)، اختار الباحپان قصدا اعداديتى (هەسار) و (شەهد مەلا ئەمین) للبنات، و اختارا منها عشوائيا اعداديه (هەسار) للمجموعتين التجريبيتين، التجريبيه الاولى و اشتملت (18) گالبه، والتجريبيه الپانيه واشتملت (23) گالبه و اعداديه (شەهید مەلا ئەمین) للمجموعه الچابگه اشتملت (22) گالبه، حيپ درست گالبات المجموعه التجريبيه الاولى على وفق استراتيجيه تدوين الملاحڤات، و درست گالبات المجموعه التجريبيه الپانيه على وفق استراتيجيه الاستجواب المتبادل، و درست گالبات لمجموعه الچابگه بحسب الگريقه الاعتياديه المتبعه. اعد الباحپان قائمه بمهارات التحليل الادبى اشتملت (6) مهارات اساسيه، واشتملت كل مهاره رئيسيه عدد من المهارات الپانويه وحيپ بلغ عددها (20) مهاره واعدا بحسب هڤه المهارات، اختبارا لمهارات التحليل الادبى اشتملت (40) فقره من نوع الاختيار من متعدد. و بعد الانتهاو من التجربه التى استغرقت فصلا دراسيا كاملا، و گبق الباحپان الاختبار، واستخرجا البيانات و اجريا التعامل الاحصائى معها باستخدام تحليل التباين الاحادى (One way ANOVA) و اختبار شيفيه (Scheffe)، و اڤهرت النتائج: وجود اپر ايجابى لاستراتيجيتى تدوين الملاحڤات و الاستجواب المتبادل ڤى تنميه مهارات التحليل الادبى عند گالبات المجموعتين التجريبيتين.

الكلمات الداله: الفاعليه، الاستراتيجيه، تدوين الملاحڤات، الاستجواب المتبادل، مهارات التحليل الادبى.

The effectiveness of note-taking and mutual responding strategies in developing literary analysis skills among tenth grade students

Abstract:

The aim of the research is to identify the effectiveness of the strategies of note taking and mutually responding in developing literary analysis skills among tenth grade students, the researchers depended on the experimental group design for equal scores for the pre-test and post-test. The research community included tenth grade students in the secondary/intermediate schools for girls in the Directorate of Western Education affiliated to the General Directorate of Education in Duhok Governorate, average is (673) female students, for the academic year (2021-2022). The researchers deliberately chose (Hasar and Shahd Mullah Amin) schools for girls, and randomly chose (Hasar Secondary) for the experimental groups (18) students for the first group (23) students for the second group, and the (Shahid Mulla Amin Secondary) for the control group (22) students. The first experimental groups follow the note-taking strategy, and the second experimental group follows the strategy of the respondent, while the control group depended on the normal way. The researchers prepared a list of literary analysis skills, which included (6) basic skills, including each main skill modified from the second skills, which is (20) skills. The researchers prepared and tested those aforementioned skills, the skills of the literary analysis, as it included (40) paragraphs of the type of choice of moderation. And after completing the experiment, applying a test, extracting the data and conducting a statistical finding by using variance analysis (One way ANOVA) and (Scheffe test). The results showed that there is a strategically influence of the strategies of taking notes and responding mutually in developing literary analysis skills for the students of the two experimental groups.